

Aktualizacja Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Gryfów Śląski na lata 2016-2020

GRYFÓW ŚLĄSKI, 2016

Opracowanie:

Centrum Doradztwa Energetycznego Sp. z o.o.

Biuro:

ul. Krakowska 11

43-190 Mikołów

Tel/fax: 32 326 78 16

e-mail: biuro@ekocde.pl

Zespół autorów:

Martyna Gajda

Agnieszka Kopańska

Klaudia Moroń

Michał Mroskowiak

Anna Piotrowska

Wojciech Płachetka

Agnieszka Skrabut

Aleksandra Szlachta

Spis treści

CZĘŚĆ I - WPROWADZENIE

1. Wstęp.....	5
2. Powiązania programu z dokumentami strategicznymi i planistycznymi gminy	6
2.1 Źródła prawa na szczeblu międzynarodowym oraz Unii Europejskiej.....	6
2.2 Źródła prawa na szczeblu krajowym	8
2.3 Źródła prawa na szczeblu regionalnym.....	10
2.4 Źródła prawa na szczeblu lokalnym	12
3. Streszczenie nietechniczne oceny oddziaływania Programu na środowisko	15

CZĘŚĆ II - DIAGNOZA ZJAWISK SPOŁECZNO-TECHNICZNO-FUNKCJONALNYCH

1. Wstęp.....	16
2. Charakterystyka obecnej sytuacji Gminy Gryfów Śląski	17
2.1 Lokalizacja Gminy Gryfów Śląski	17
2.2 Strefa społeczna.....	19
2.2.1 Udzielana pomoc społeczna.....	20
2.2.2 Stan bezrobocia	21
2.2.3 Stopień bezpieczeństwa.....	22
2.2.4 Dostęp do edukacji	24
2.3 Zjawiska środowiskowe.....	25
2.4 Zjawiska przestrzenno – funkcjonalne	28
2.5 Zjawiska techniczne	29
2.6 Zjawiska gospodarcze	30
3. Diagnoza sytuacji Gminy Gryfów Śląski.....	31
3.1 Diagnoza zjawisk społecznych.....	34

3.2 Diagnoza zjawisk gospodarczo-środowiskowo-przestrzenno-technicznych	35
4. Identyfikacja obszarów zdegradowanych wraz z uzasadnieniem	38
5. Wskazanie obszaru rewitalizacji wraz z uzasadnieniem	39
CZĘŚĆ III - GŁÓWNE ZAŁOŻENIA LOKALNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI GMINY GRYFÓW ŚLĄSKI	
1. Zasięg przestrzenny i identyfikacja obszarów problemowych	48
2. Partycypacja społeczna	50
3. Cele, działania i efekty	51
3.1 Wizja rewitalizacji Gminy Gryfów Śląski	51
3.2 Cele rewitalizacji	52
3.3 Identyfikacja działań rozwiązujących problemy	54
4. Indykatywne ramy finansowe	55
4.1 Instrumenty finansowania Programu Rewitalizacji	66
4.2 Plan finansowy LPR	71
5. System wdrażania LPR Gminy Gryfów Śląski	76
6. Zarządzanie, monitoring i ewaluacja LPR Gminy Gryfów Śląski	77
Spis tabel	82
Spis rysunków	83
Spis załączników	86

CZĘŚĆ I- WPROWADZENIE

---

1. Wstęp

„Miasto tworzą nie tylko mury i ulice, lecz także mieszkańcy i ich marzenia”

Podstawowym instrumentem tworzącym zakres i kierunki działań rewitalizacyjnych jest program rewitalizacji, który jest opracowany oraz przyjęty przez samorząd lokalny w drodze uchwały. Jest to długoterminowy program mający na celu wyprowadzenie obszarów zdegradowanych ze stanu kryzysu oraz stworzenia warunków do ich dalszego rozwoju. Objęcie danego obszaru procesem rewitalizacji, będzie wymagało przez Władze wsparcia poprzez dostępne instrumenty i narzędzia dedykowane rewitalizacji (programy unijne oraz krajowe).

W zakresie strukturalnym, treściowym i metodologicznym program jest w pełni zgodny z kryteriami i zasadami nakreślonymi w wytycznych w zakresie rewitalizacji określonych przez Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju oraz w ustawie o rewitalizacji z dnia 9 października 2015 r. W szczególności, program spełnia poniższe warunki:

- ❖ skorelowanie koncepcji rewitalizacji z preferowanymi kierunkami rozwoju lokalnego (ukształtowanie procesu rewitalizacji jako wsparcia dla rozwoju lokalnego);
- ❖ zaangażowanie w proces rewitalizacji szerokiego spektrum podmiotów lokalnych i podmiotów z otoczenia;
- ❖ oparcie treści koncepcji rewitalizacji na analizie uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych (względem gminy/terenu rewitalizowanego).

Lokalny Program Rewitalizacji dla gminy Gryfów Śląski na 2016-2020 (LPR) ma charakter zintegrowany, złożony.

2. Powiązania programu z dokumentami strategicznymi i planistycznymi gminy

2.1 Źródła prawa na szczeblu międzynarodowym oraz Unii Europejskiej

Rewitalizacja miast jest postrzegana na polu międzynarodowym jako jedno z kluczowych działań zmierzających do zrównoważonego rozwoju, postrzeganego jako rozwój społeczny, gospodarczy, przestrzenny i techniczny, który ma na celu wyprowadzeniu ze stanu kryzysowego zdegradowanych obszarów miejskich.

Karta Lipska na rzecz zrównoważonego rozwoju miast europejskich

„Karta Lipska...” jest dokumentem państw członkowskich, który został opracowany przy szerokim i przejrzystym udziale zainteresowanych stron. W ramach Karty wyznaczono II kluczowe cele:

W ramach polityki zintegrowanego rozwoju miast ważne są przede wszystkim następujące działania:

- tworzenie i zapewnianie wysokiej jakości przestrzeni publicznych (wysoki standard środowiska życia – „Kultury budowlanej” – Baukultur – na obszarze całego miasta i jego otoczenia);
- modernizacja sieci infrastrukturalnych (w tym miejskiego transportu publicznego) oraz poprawa efektywności energetycznej;

- aktywna polityka innowacyjna i edukacyjna (tworzenie wysokiej jakości edukacji przedszkolnej, szkolnej, uniwersyteckiej oraz tworzenie związków pomiędzy przemysłem i przedsiębiorcami a społecznością naukową).

Należy zwrócić szczególną uwagę na najuboższe/zdegradowane dzielnice miast. Należy przeciwdziałać różnicom społeczno-gospodarczym występującym w obrębie jednego miasta – zapobiegać wykluczeniu społecznemu, wysokiemu bezrobociu i niskiej jakości środowiska. W ramach polityki zintegrowanego rozwoju miast ważne jest w tym aspekcie:

- realizacja strategii podnoszenia jakości środowiska fizycznego (w tym poprawa wyglądu, warunków fizycznych oraz efektywności energetycznej budynków w dzielnicach kryzysowych);
- wzmacnianie gospodarki lokalnej i prowadzenie lokalnej polityki rynku pracy dostosowanej do potrzeb mieszkańców – poprzez oferowanie szkoleń dostosowanych do zapotrzebowania, ułatwianie zakładania firm, promowanie gospodarki społecznej;
- wspieranie skutecznego i przystępnego cenowo transportu miejskiego, który łączy dzielnice zdegradowane z resztą miasta, zapewniając ich lepszą integrację i umożliwiając ich rozwój.

Europa 2020- Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu

Dokument jest dziesięcioletnią strategią Unii Europejskiej na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia, zapoczątkowaną w 2010 r. Ma ona na celu nie tylko rozwiązanie problemów wynikających z kryzysu. Strategia ta ma również pomóc nam skorygować niedociągnięcia europejskiego modelu wzrostu gospodarczego i stworzyć warunki, dzięki którym będzie on bardziej służył zrównoważonemu i sprzyjającemu włączeniu społecznemu wzrostowi.¹

Ustalono pięć nadrzędnych celów, które UE ma osiągnąć do 2020 roku. Obejmują one zatrudnienie, badania i rozwój, klimat i energię, edukację, integrację społeczną i walkę z ubóstwem. Priorytet wraz z celami, bezpośrednio związanymi z procesem rewitalizacji został zawarte poniżej.

Priorytet III. Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu – wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną.

Ponadto, wpływa na osiągnięcie 3 z 5 celów głównych:

CEL 1 Osiągnięcie wskaźnika zatrudnienia na poziomie 75% wśród kobiet i mężczyzn w wieku 20-64 lata.

---

¹ Dokument „Europa 2020” <http://ec.europa.eu/>

CEL 4 Podniesienie poziomu wykształcenia, zwłaszcza poprzez dążenie do zmniejszenia odsetka osób zbyt wcześnie kończących naukę do poniżej 10% oraz poprzez zwiększenie do co najmniej 40% osób w wieku 30-34 lat mających wykształcenie wyższe lub równoważne.

CEL 5 Wspieranie włączenia społecznego, zwłaszcza przez ograniczanie ubóstwa, mając na celu wydzwignięcie z ubóstwa lub wykluczenia społecznego co najmniej 20 mln obywateli.

2.2 Źródła prawa na szczeblu krajowym

Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju

Dokument ten wyznacza trzy cele strategiczne, najistotniejszym z punktu widzenia Lokalnego Programu Rewitalizacji jest²:

- obszar konkurencyjności i innowacyjności gospodarki(modernizacji), który jest nastawiony na zbudowanie nowych przewag konkurencyjnych Polski opartych o wzrost KI (wzrost kapitału ludzkiego, społecznego, relacyjnego, strukturalnego) i wykorzystanie impetu cyfrowego, co daje w efekcie większą konkurencyjność.
- obszar równoważenia potencjału rozwojowego regionów Polski:
  - Rozwój regionalny: Cel 8 Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych.
    - Kierunek interwencji: Rewitalizacja obszarów problemowych w miastach.
- Obszar Efektywności i sprawności państwa: Kapitał społeczny: Cel 11 Wzrost społecznego kapitału rozwoju.

Strategia rozwoju Kraju 2020

Strategia realizowana jest przez trzy obszary strategiczne, z punktu widzenia realizacji Lokalnego Planu Rewitalizacji istotne są następujące cele oraz kierunki interwencji.

---

² Dokument dostępny: <https://mac.gov.pl>

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010–2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie

Istotnym zapisem w „Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego...” w kontekście rewitalizacji jest „Efektywne wykorzystywanie specyficznych regionalnych i innych terytorialnych potencjałów rozwojowych dla osiągnięcia celów rozwoju kraju – wzrostu, zatrudnienia i spójności w horyzoncie długookresowym” Cel 2 Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych („spójność”)– w ramach celu wyznaczono kierunki działań:

2.1. Wzmocnienie spójności w układzie krajowym

2.2. Wspieranie obszarów wiejskich o najniższym poziomie dostępu mieszkańców do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe

2.3. Restrukturyzacja i rewitalizacja miast i innych obszarów tracących dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze

2.4. Przewycięzanie niedogodności związanych z położeniem obszarów przygranicznych, szczególnie wzdłuż zewnętrznych granic UE

2.5. Zwiększanie dostępności transportowej do ośrodków wojewódzkich na obszarach o najniższej dostępności.

Strategia Rozwoju Polski Zachodniej 2020

Dokument ten ukierunkowany jest na osiągnięcie celu głównego: Wzrost konkurencyjności polski Zachodniej w wymiarze europejskim poprzez efektywne wykorzystanie potencjałów makroregionu- Wzmocnienie potencjału naukowo-badawczego makroregionu.

Kierunki interwencji w ramach celu szczegółowego:

- Inicjowanie i wspieranie współpracy naukowo-badawczej ośrodków z Polski Zachodniej
- Budowanie komplementarnej oferty edukacyjnej służącej dostosowaniu kapitału ludzkiego do potrzeb gospodarki opartej na wiedzy
- Inicjowanie wspólnych działań edukacyjnych promujących postawy przedsiębiorcze i innowacyjne
- Wzmocnienie mechanizmów transferu wiedzy między nauką i biznesem w celu komercjalizacji wyników badań.

2.3 Źródła prawa na szczeblu regionalnym

Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020

Osiągnięcie złożonych w Strategii celów będzie możliwe dzięki skupieniu prowadzonych działań w ośmiu kluczowych grupach, nazwanych dalej Makrosferami, skierowanych na wzmocnienie rozwoju gospodarczego Dolnego Śląska i kierunkujących racjonalny dobór przedsięwzięć. Rewitalizacja jest wpisana w Makrosferę Rozwój Obszarów Miejskich i Wiejskich oraz turystykę.

W ramach Rozwoju Obszarów Miejskich i Wiejskich, planowane są następujące przedsięwzięcia:

- 1) Rozwój Obszarów Miejskich
  - Opracowanie i wdrożenie regionalnej polityki miejskiej
  - Przeciwdziałanie degradacji urbanistycznej miast i ograniczenie rozlewania się zabudowy
  - Rewitalizacja zdegradowanych obszarów miejskich, zwłaszcza zwartych powierzchni o charakterze parkowym
  - Opracowanie wytycznych urbanistycznych dla województwa dolnośląskiego w celu racjonalnego gospodarowania zasobem, jakim jest przestrzeń
  - Opracowanie strategii rozwoju i planów zagospodarowania przestrzennego miejskich obszarów funkcjonalnych, w tym Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego i obszarów funkcjonalnych ośrodków regionalnych.

2) Rozwój Obszarów Wiejskich

- Realizacja działań w ramach Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich
- Realizacja programu Odnowa Wsi Dolnośląskiej
- Rewitalizacja zdegradowanych obszarów wiejskich
- Programowanie i realizacja prac urządzeniowo-rolnych
- Wsparcie działań na rzecz zwiększeniu samowystarczalności żywnościowej regionu i kreowanie marki dolnośląskich produktów oraz poprawa dostępności do rynków zbytu
- Wpieranie działań rolno-środowiskowych, szczególnie w obszarach cennych przyrodniczo i krajobrazowo.
- Promowanie inwestycji umożliwiających wzrost wydajności i efektywności energetycznej w produkcji rolno-spożywczej wraz z ograniczaniem emisji
- Ochrona ziem o najwyższej klasie bonitacji
- Opracowanie i wdrożenie wojewódzkiego programu ochronnego dla gleb o najwyższym poziomie bonitacji.

W ramach turystyki:

- Rewitalizacja istniejących szlaków turystycznych, w tym także szczególnie atrakcyjnych pod względem krajoznawczym i widokowym linii kolejowych oraz tworzenie nowych tras turystycznych w oparciu o inwentaryzację krajoznawczą.

Strategia Rozwoju Powiatu Lwóweckiego na lata 2015-2020

W dokumencie Strategia Rozwoju Powiatu Lwóweckiego, rewitalizacja opierać się będzie na działaniach związanych z rozbudową i modernizacją infrastruktury technicznej:

„Rewitalizacja istniejących szlaków turystycznych i rowerowych, w tym także szczególnie atrakcyjnych pod względem krajoznawczym i widokowym linii kolejowej Lwówek Śl. – Wleń – Jelenia Góra”

Ponadto rewitalizacja obiektów historycznych, kulturowych oraz religijnych.

2.4 Źródła prawa na szczeblu lokalnym

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Gryfów Śląski

Celem głównym rozwoju przestrzennego oraz społeczno-gospodarczego miasta i gminy Gryfów Śląski jest dążenie do uzyskania takiej jej struktury, która w zrównoważony i harmonijny sposób pozwoli na wykorzystanie jej zasobów dla poprawy warunków życia mieszkańców, przy zachowaniu i rewaloryzacji najcenniejszych elementów środowiska przyrodniczego i kulturowego.

Cel główny powinien być realizowany poprzez następujące cele strategiczne:

- ochronę zasobów środowiska przyrodniczego i kulturowego, których dobry stan bezpośrednio wpływa na jakość życia mieszkańców i jest warunkiem rozwoju wielu funkcji świadczonych dla odbiorców z zewnątrz (kultura, turystyka, wypoczynek, ochrona zdrowia itp.),
- rozwój funkcji gospodarczych z restrukturyzacją w kierunku wysokiej technologii i maksymalnie ograniczonego wpływu na środowisko przyrodnicze,
- rozwój funkcji usługowych i administracyjnych z systematycznym rozszerzaniem ich oferty dla zaspokojenia rosnących potrzeb i aspiracji społeczności lokalnej,
- rozwój funkcji mieszkaniowej dla zaspokojenia potrzeb mieszkańców przy założonym standardzie na poziomie 30 m² pu/1 mieszkańca w zróżnicowanych formach zabudowy,
- rozwój obszaru jako ośrodka turystycznego z rozbudowaną i zróżnicowaną bazą turystycznowypoczynkową oraz sportową, współpracującego z gminami sąsiednimi w ramach istniejących i nowobudowanych powiązań (w tym powiązań transgranicznych),
- rozwój funkcji związanych z obsługą komunikacji, zwłaszcza międzynarodowego ruchu samochodowego,
- stworzenie warunków przestrzennych dla rozwoju zróżnicowanych form tzw. małej przedsiębiorczości w sektorze usług i wytwórczości,
- rozwój infrastruktury technicznej w kierunku optymalnego wyposażenia obszaru w media,
- rozwój komunikacji dla usprawnienia ruchu, ograniczenia konfliktów sąsiedztwa i aktywizacji terenów planowanego rozwoju funkcji gospodarczych,
- utrzymanie funkcji rolniczej oraz rozwój towarzyszących funkcji przetwórczych, a także agroturystyki dla podniesienia efektywności tej sfery działalności gospodarczej.

Strategia rozwoju Gminy i Miasta Gryfów Śląski na lata 2014-2020

Wizja Gminy i Miasta Gryfów Śląski: „*Gmina Gryfów Śląski, to Gmina czysta, estetyczna, bezpieczna i nowoczesna, wysoko rozwinięta pod względem gospodarczym, ekonomicznym, kulturowym i socjalnospołecznym, zakorzeniona w tradycji, atrakcyjna turystycznie, silna potencjałem swoich mieszkańców, otwarta na gości i inwestorów*”

Strategia opiera się na następujących obszarach strategicznych:

- 1) INFRASTRUKTURA
- 2) PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ I INNOWACYJNOŚĆ
- 3) EDUKACJA, KULTURA, SPORT, INFORMACJA
- 4) ZDROWIE I BEZPIECZEŃSTWO
- 5) SPOŁECZEŃSTWO I PARTNERSTWO
- 6) ROZWÓJ OBSZARÓW WIEJSKICH
- 7) TURYSTYKA

Działania Rewitalizacyjne w Obszarach Strategicznych:

- 1) Infrastruktura
  - a. Rewitalizacja zabytków budynków i infrastruktury:
    - i. kontynuacja rewitalizacji zabytkowych budynków mieszkalnych w Gryfowie Śląskim,
    - ii. rewitalizacja płyty rynku wokół ratusza w Gryfowie Śląskim
- 2) Turystyka
  - a. Rozwój turystyki jako element pobudzenia rozwoju gospodarczego
    - i. rewitalizacja obiektów historycznych, kulturowych, religijnych, utworzenie dojścia do ruin Zamku Podskale w Rzęsinach,

Program Ochrony Środowiska dla Miasta i Gminy Gryfów Śląski na lata 2015-2019 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2020-2024

Przytoczenie powyższego dokumentu ma na celu jedynie wykazanie działań rewitalizacyjnych realizowanych na terenie Miasta i Gminy Gryfów Śląski w latach poprzednich. Zaleca się zaktualizowanie dokumentu.

„Programu ochrony środowiska” ma na celu zachowanie walorów środowiska i poprawę jego stanu na terenach zdegradowanych. Jako główne cele programu przyjmuje się:

- Ochronę przyrody i krajobrazu - utrzymanie i racjonalne wykorzystanie istniejących walorów przyrodniczych w gminie oraz systematyczne zwiększanie jej lesistości;
- Ochronę zasobów wodnych – zapewnienie odpowiedniej jakości użytkowej wód, racjonalizacja zużycia wody, zwiększenie zasobów wód w zlewni oraz ochrona przed powodzią;
- Ochronę powierzchni ziemi i gospodarka odpadami – ochrona gleb przed degradacją, minimalizowanie ilości wytwarzanych odpadów, wdrożenie nowoczesnego systemu odzyskiwania, wykorzystywania i unieszkodliwiania odpadów;
- Ochronę powietrza atmosferycznego, przeciwdziałanie hałasowi i wpływowi pól elektromagnetycznych – zminimalizowanie uciążliwego hałasu, redukcja emisji gazów cieplarnianych, promowanie i wdrażanie wykorzystywania odnawialnych źródeł energii, ochrona przed promieniowaniem elektromagnetycznym;
- Przeciwdziałanie nadzwyczajnym zagrożeniom dla środowiska, obiekty mogące znacząco oddziaływać na środowisko, awarie przemysłowe - minimalizacja wpływu na środowisko oraz eliminacja ryzyka dla zdrowia ludzi w miejscach największego oddziaływania na środowisko;
- Edukację ekologiczną - podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców oraz zapewnienie szybkiego przepływu informacji z tej dziedziny wśród wszystkich grup społecznych.

Program Ochrony Środowiska, opiera się na następujących kierunkami działań związanymi z :

- rekultywację gruntów;
- rekultywacja terenów poużytkowych i zdegradowanych;
- rekultywacja terenów poeksploatacyjnych;
- rekultywacji gleb zdegradowanych;
- rekultywacja terenów zdegradowanych przez wojska Federacji Rosyjskiej, Wojsko Polskie i przemysł.

3. Streszczenie nietechniczne oceny oddziaływania Programu na środowisko

Projekt niniejszego dokumentu został przedłożony Regionalnemu Dyrektorowi Ochrony Środowiska we Wrocławiu oraz Dolnośląskiemu Państwowemu Wojewódzkiemu Inspektorowi Sanitarnemu w sprawie uzgodnienia konieczności przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko oraz określenia zakresu i stopnia szczegółowości informacji wymaganych w prognozie oddziaływania na środowisko w przypadku konieczności jej opracowania.

W piśmie z dnia 12 lipca 2016 roku WSI.410.318.2016.DK Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska we Wrocławiu zajął stanowisko, że dla *Aktualizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Gryfów Śląski na lata 2016-2020* nie jest wymagane przeprowadzenie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko. Dolnośląski Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny również nie stwierdził potrzeby przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko.

Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska we Wrocławiu zwraca jednak uwagę na obszary zabudowane, które stanowią miejsce występowania ptaków i nietoperzy podlegających ochronie. Planowane do modernizacji budynki mogą stanowić potencjalne miejsce gniazdowania gatunków ptaków, a także miejsce potencjalnego rozrodu i hibernacji nietoperzy. W związku z tym, przed przystąpieniem do prac modernizacyjnych, należy we współpracy ze specjalistą ornitologiem i chiropterologiem dokonać przeglądu budynków pod kątem występowania miejsc gniazdowania i schronień ptaków i nietoperzy, w celu zapobiegania nieumyślnego ich niszczenia.

CZĘŚĆ II – DIAGNOZA ZJAWISK SPOŁECZNO-TECHNICZNO-FUNKcjONALNYCH

---

1. Wstęp

Procesy rozwoju jednostek samorządu terytorialnego, społeczne, gospodarcze, czy funkcjonalne toczą się zwykle na określonym i ograniczonym przestrzennie obszarze. Człowiek dostosowując otoczenie do swoich potrzeb bardzo często głęboko w nie ingeruje, co przyczynia się do powstawania obszarów silnie zurbanizowanych. Z perspektywy czasu stwierdzić można, że wiele polskich gmin rozwinęło się w sposób chaotyczny i przypadkowy czego konsekwencją stały się wysokie koszty społeczne i ekonomiczne związane z ich funkcjonowaniem. Taki stan nieuchronnie wymusza wykorzystanie i przekształcenie terenów już w pewien sposób zagospodarowanych. Jednym z działań pobudzających korzystne zmiany na danym obszarze gminy jest rewitalizacja. Natomiast aby móc w sposób efektywny prowadzić działania rewitalizacyjne szczególnie istotne jest rzetelne i trafne zidentyfikowanie obszarów zdegradowanych i obszarów rewitalizacji w gminie.

Celem sporządzonej Diagnozy zjawisk społeczno-ekonomiczno-przestrzennych Gminy Gryfów Śląski wraz ze wskazaniem obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji jest zainicjowanie działań związanych z rewitalizacją gminy prowadzonych zgodnie z Ustawą o rewitalizacji z dnia 9 października 2015 r. (Dz. U. 2015 poz. 1777).

Przeprowadzona za pomocą zobiektywizowanych metod i wskaźników Diagnoza, wskazała te obszary Gminy Gryfów Śląski, które charakteryzują się szczególnie intensywną koncentracją szeregu niekorzystnych zjawisk, ze szczególnym uwzględnieniem zjawisk społecznych. Analiza zagadnień społecznych oraz w drugiej kolejności środowiskowych, przestrzenno-funkcjonalnych i techniczno-budowlanych pozwoliła dokonać pełnej diagnozy problemów i zagrożeń oraz wskazać obszary o największej koncentracji zjawisk kryzysowych, a w konsekwencji wyznaczyć obszary zdegradowane i obszary rewitalizacji. Diagnoza przeprowadzona została w oparciu o wiarygodne dane ilościowe oraz jakościowe pozyskane w odniesieniu do roku 2015 z: Urzędu Gminy i Miasta Gryfów Śląski i jednostek organizacyjnych m.in. Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Gryfowie Śląskim, Komisarzatu Policji w Gryfowie Śląskim oraz Głównego Urzędu Statystycznego.

2. Charakterystyka obecnej sytuacji Gminy Gryfów Śląski

2.1 Lokalizacja Gminy Gryfów Śląski

Gmina Gryfów Śląski położona jest w zachodniej części województwa dolnośląskiego, w powiecie lwóweckim. Rozpościera się na Pogórzu Izerskim, na wysokości 325 m n.p.m. Przez Gminę przepływa rzeka Kwis. Centralną część Gminy zajmuje Miasto Gryfów Śląski, które od miasta powiatowego Lwówka Śląskiego oddalone jest o 18 kilometrów. Gmina ma charakter miejsko-wiejski, obszar wiejski tworzy 7 sołectw:

- Krzewie Wielkie;
- Młyńsko;
- Proszówka;
- Rzęsiny;
- Ubocze;
- Wieża;
- Wolbromów.

Gmina Gryfów Śląski zajmuje obszar 6 633,3 ha, a liczba mieszkańców w 2015 roku wynosiła 9 719 (dane: Urząd Miasta i Gminy Gryfów Śląski).

Na terenie Gminy Gryfów Śląski wyznaczono następujące formy ochrony przyrody:

- Obszar Chronionego Krajobrazu, stanowiący część zalewu leśniańsko-złotnickiego
Tereny te obejmuje się ochroną ze względu na najbliższe otoczenie najcenniejszych pod względem krajobrazowym i przyrodniczym terenów przełomu rzeki Kwisy w rejonie miasta Gryfów Śląski i wsi Wieża;
- Użytek ekologiczny – Stawy Młyńsko
Kompleks stawów hodowlanych "Stawy Młyńsko" jest siedliskiem lęgowym dla wielu gatunków ptaków chronionych, obszar odpoczynku i żerowania dla wielu gatunków przelotnych, największy obszar zbiorowiska szuwarowego;
- Pomniki przyrody:
  - 3 sztuki Cyprysyk Lawsona (*Chamaecyparis lawsoniana*),
  - Dąb szypułkowy (*Quercus robur*),
  - Jesion wyniosły (*Fraxinus excelsior*),
  - Klon jawor (*Acer pseudoplatanus*),
  - Platan klonolistny (*Platanus acerifolia*).

Rysunek 1. Podział przestrzenny Gminy Gryfów Śląski na jednostki pomocnicze (źródło: opracowanie CDE Sp. z o.o.)

Gmina Gryfów Śląski w granicach powiatu lwóweckiego graniczy z następującymi Gminami: Leśna, Lubań, Lubomierz, Lwówek Śląski, Mirsk i Olszyna.

2.2 Strefa społeczna

Zjawiska społeczne występujące na terenie danej jednostki administracyjnej w świetle ustawy o rewitalizacji, w kontekście opracowania gminnego programu rewitalizacji stanowią najistotniejszy czynnik diagnozy prowadzącej do wyznaczenia obszaru zdegradowanego oraz obszaru rewitalizacji. Takie kwestie jak bezrobocie, ubóstwo, przestępczość, czy słaby dostęp do edukacji, niski poziom kapitału społecznego lub uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym stanowią podstawę dla weryfikacji form kryzysu występujących w gminie, w tej właśnie sferze. Całość prezentowanych zjawisk zaprezentowano z podziałem na poszczególne jednostki pomocnicze Gminy Gryfów Śląski. W przypadku, kiedy pozyskanie danych w takim podziale było niemożliwe, zastosowano podział uproszczony – na część miejską oraz wiejską gminy.

Identyfikacji oraz oceny zjawisk społecznych w Gminie Gryfów Śląski dokonano w oparciu o dane liczbowe dla stanu bezrobocia, wymiaru udzielanej pomocy społecznej, liczby popełnianych przestępstw i wykroczeń, liczbie pożarów, miejscowych zagrożeń i fałszywych alarmów oraz dostępu do edukacji. Poniższa tabela prezentuje zakres poszczególnych wskaźników, na podstawie, których poddano analizie obszar Gminy Gryfów Śląski w podziale na jednostki pomocnicze pod względem sytuacji społecznej w roku 2015.

Tabela 1. Wartości wskaźników określających sytuację społeczną Gminy Gryfów Śląski w 2015 roku (źródło: opracowanie CDE Sp. z o.o.)

Wyszczególnienie	liczba osób bezrobotnych na 100 mieszkańców	Liczba przyznanych świadczeń rodzinnych na 100 mieszkańców	Liczba osób długotrwale pozostających bez pracy na 100 mieszkańców	Liczba pożarów, miejscowych zagrożeń i fałszywych alarmów na km ²	Liczba popełnionych przestępstw i wykroczeń na km ²	Liczba rodzin objętych pomocą społeczną na 100 rodzin	Komputery, laptopy, tablice i projektory na 100 uczniów
Gryfów Śląski	5,27	1,94	0,99	10,26	29,27	26,53	23,87
Krzewie Wielkie	8,95	3,09	1,54	7,71	5,57	20,41	0
Młyńsko	3,03	1,89	1,14	0,27	1,59		0
Proszówka	6,08	1,90	2,66	2,66	6,14		0
Rząsiny	6,57	2,05	1,44	0,45	0,69		43,24
Ubocze	4,38	1,32	0,83	2,70	3,67		51,72
Wieża	5,13	0,51	0,77	2,28	7,06		0
Wolbromów	6,72	2,52	1,68	1,96	0,00		0

2.2.1 Udzielana pomoc społeczna

Zgodnie z danymi Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Gryfowie Śląskim, liczba rodzin, która w 2015 roku została objęta pomocą wynosiła 797, w tym 589 rodzin z obszaru miejskiego oraz 208 z terenu wiejskiego. Stopień nasilenia poszczególnych problemów społecznych, kwalifikujących do przyznania świadczeń pomocowych przez Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Gryfowie Śląskim prezentuje zamieszczona poniżej tabela.

Tabela 2. Powody przyznania pomocy społecznej rodzinom Gminy Gryfów Śląski przez MGOPS Gryfów Śląski (źródło: Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Gryfowie Śląskim)

Wyszczególnienie	Liczba rodzin objętych pomocą											
	Bezdomność	Alkoholizm	Narkomania	Ubóstwo	Niepełnosprawność	Ofiary przemocy w rodzinie	Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych	Długotrwała lub ciężka choroba	Potrzeba ochrony macierzyństwa	Zdarzenie losowe	Wielodzietność	Liczba rodzin objętych pomocą ogółem
Część miejska	7	8	5	235	90	2	28	50	4	0	5	589
Część wiejska	0	2	1	79	33	1	14	14	2	1	5	208
RAZEM	7	10	6	314	123	3	42	64	6	1	10	797

Wśród powodów przyznania świadczeń pomocy społecznej rodzinom Gminy Gryfów Śląski w roku 2015 dominowały następujące czynniki:

- Część miejska: ubóstwo, niepełnosprawność oraz długotrwała lub ciężka choroba;
- Część wiejska: ubóstwo oraz niepełnosprawność.

Na terenie Gminy Gryfów Śląski działa również Program „Pomoc Państwa w Zakresie Dożywiania”. Grupy objęte pomocą:

- dzieci do czasu rozpoczęcia nauki w szkole podstawowej;
- uczniowie do czasu ukończenia szkoły ponadgimnazjalnej;
- pozostałe osoby otrzymujące pomoc na podstawie art. 7 ustawy o pomocy społecznej.

Poniższa tabela ukazuje szczegółowe dane.

Tabela 3. Program „Pomoc Państwa w Zakresie Dożywiania” realizowany w Gminie Gryfów Śląski (źródło: Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Gryfowie Śląskim)

Program "Pomoc Państwa w Zakresie Dożywiania"					
Wyszczególnienie		dzieci do czasu rozpoczęcia nauki w szkole podstawowej	uczniowie do czasu ukończenia szkoły ponadgimnazjalnej	pozostałe osoby otrzymujące pomoc na podstawie art. 7 ustawy o pomocy społecznej	Liczba osób korzystających z posiłku ogółem
Część miejska	Liczba osób korzystających z posiłku	11	52	93	156
Część wiejska		5	21	9	35
RAZEM		16	73	102	191

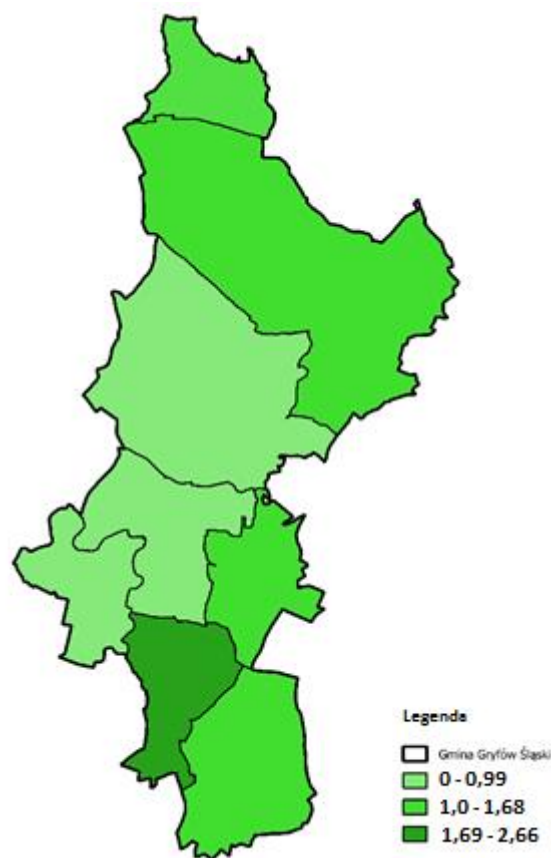
Najwięcej osób korzystających z posiłku odnotowuje się w części miejskiej Gminy – 156 osób.

2.2.2 Stan bezrobocia

Mając na uwadze fakt, że czynnikiem istotnie determinującym pogłębianie się problemów społecznych jest bezrobocie, w dalszej kolejności analizie poddano kształtowanie się wskaźników rynku pracy. Stan bezrobocia odnotowywanego na terenie Gminy Gryfów Śląski monitorowany jest przez Powiatowy Urząd Pracy w Lwówku Śląskim.

BEZROBOCIE

W roku 2015 w gminie liczba zarejestrowanych bezrobotnych wynosiła łącznie 517 osób. Wskaźnik liczby bezrobotnych na 100 mieszkańców wykazuje, że największy problem bezrobocia odnotowuje się w sołectwie Krzewie Wielkie (9 zarejestrowanych bezrobotnych na 100 mieszkańców) oraz w sołectwach Wolbromów, Rzęsiny oraz Proszówka. Przeważającą grupę bezrobotnych na terenie Gminy stanowią mężczyźni – 55%. Wskaźnikiem obrazującym sytuację w gminie w długim okresie czasu jest liczba osób pozostających bez pracy w okresie powyżej 24 miesięcy na 100 mieszkańców. Zasięg przestrzenny tego zjawiska przedstawia mapa.

Rysunek 2. Liczba osób długotrwale pozostających bez pracy na 100 mieszkańców (źródło: dane GMOPS w Gryfowie Śląskim)

2.2.3 Stopień bezpieczeństwa

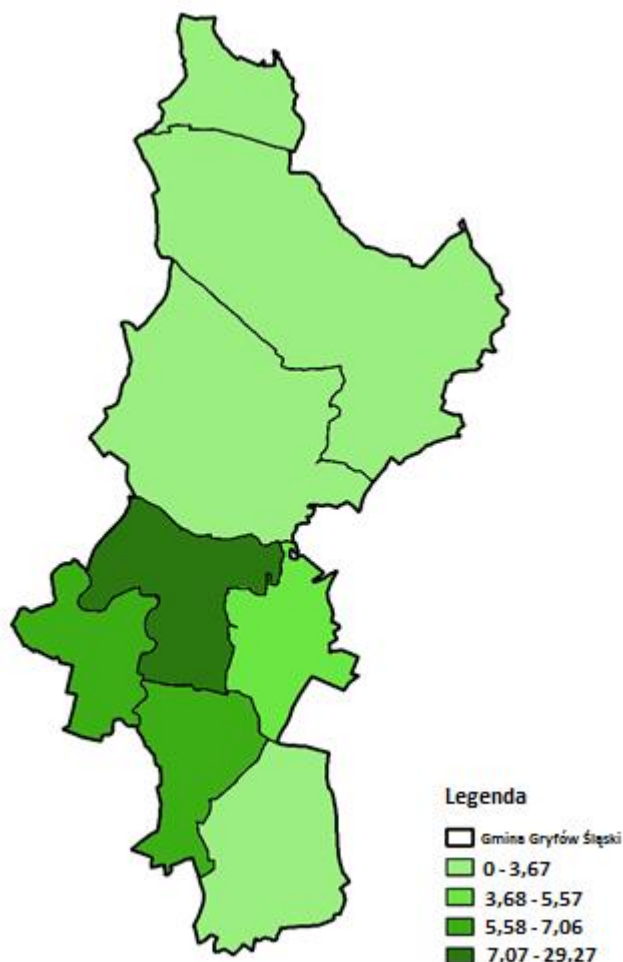
Poczucie bezpieczeństwa jest jednym z podstawowych kryteriów oceny obszaru, w którym się żyje, pracuje i spędza czas. Przestępczość stanowi ważny czynnik wpływający na jakość życia mieszkańców. Analizy poziomu bezpieczeństwa na terenie Gminy Gryfów Śląski dokonano w oparciu o dane Komisarzatu Policji w Gryfowie Śląskim o liczbie popełnionych przestępstw oraz wykroczeń, a także na podstawie danych Komendy Powiatowej Państwowej Straży Pożarnej w Lwówku Śląskim o liczbie pożarów, miejscowych zagrożeń i fałszywych alarmów. Na terenie gminy w 2015 roku popełniono 208 przestępstw oraz 152 wykroczenia.

PRZESTĘPCZOŚĆ

W celu wyznaczenia obszarów zdegradowanych wykorzystano następujące wskaźniki:

- liczba popełnionych przestępstw i wykroczeń na km²;
- liczba pożarów, miejscowych zagrożeń i fałszywych alarmów na km².

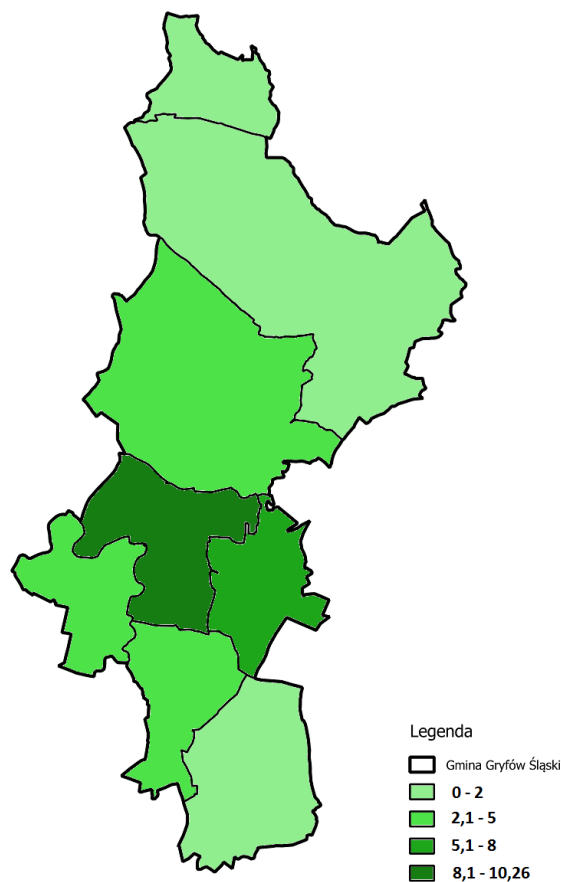
Liczba popełnionych przestępstw i wykroczeń oraz liczba pożarów, miejscowych zagrożeń i fałszywych alarmów ogółem na km² pokazuje zagrożenia niebezpieczeństwem w układzie terytorialnym. Najniższe poczucie bezpieczeństwa pod względem przestępczości w 2015 roku mogli mieć mieszkańcy Gryfowa Śląskiego.

Rysunek 3. Liczba popełnionych przestępstw i wykroczeń na km² (źródło: Komisariat Policji w Gryfowie Śląskim)

Na terenie Gminy Gryfów Śląski w 2015 roku odnotowano 92 pożary, 87 miejscowych zagrożeń oraz 5 fałszywych alarmów. Największe zagrożenie odnotowano na terenie Gryfowa Śląskiego oraz Krzewia Wielkiego. Mapa poniżej ukazuje liczbę pożarów, miejscowych zagrożeń i fałszywych alarmów na km².

POŻARY, MIEJSCOWE ZAGROŻENIA, FAŁSZYWE ALARMY

Rysunek 4. Liczba pożarów, miejscowych zagrożeń i fałszywych alarmów na km² (źródło: Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej w Lwówku Śląskim)

2.2.4 Dostęp do edukacji

Szczególnymi placówkami spełniającymi zadania nie tylko oświatowe, lecz także kulturalne i obywatelskie są szkoły. Dostępność szkół i przedszkoli w danej gminie jest zatem wyznacznikiem określającym zarówno sytuację edukacyjną, jak również potencjał infrastrukturalny dla prowadzenia działań skupiających społeczność lokalną wokół kultury, edukacji czy chociażby sportu. W Gminie Gryfów Śląski znajduje się 7 placówek oświatowych, są to:

- Przedszkole Publiczne w Gryfowie Śląskim;
- Szkoła Podstawowa im. Bohaterów Łużyckiej Brygady WOP w Gryfowie Śląskim;
- Publiczna Szkoła Podstawowa im. Bł. ks. Alojśa Andrickiego w Rzęsinach;
- Szkoła Podstawowa im. Władysława Stanisława Reymonta w Uboczu;
- Gimnazjum im. Kombatantów Ziemi Gryfowskiej w Gryfowie Śląskim;
- Zespół Szkół Ogólnokształcących i Zawodowych im. Jana Pawła II w Gryfowie Śląskim;

- Gryfowski Zespół Szkół Zawodowych.

W przypadku placówek oświatowych istotnym elementem jest forma i stan wyposażenia tych placówek, między innymi w infrastrukturę informatyczną. Z przeprowadzonej diagnozy wynika, że sytuacja ta najgorzej przedstawia się w sołectwie Krzewie Wielkie, Młyńsko, Proszówka, Wieża i Wolbromów, ponieważ na tych obszarach nie znajdują się żadne placówki oświatowe. Najwięcej komputerów, laptopów, tablic interaktywnych i projektorów znajduje się w placówkach oświatowych na terenie Gryfowa Śląskiego, jednak w przeliczeniu na 100 uczniów sytuacja ta najlepiej wygląda w sołectwie Ubocze, gdzie na 58 dzieci przypada 30 sztuk sprzętu informatycznego.

Tabela 4. Wyposażenie placówek oświatowych na terenie Gminy Gryfów Śląski w sprzęt informatyczny (źródło: dane przekazane przez szkoły)

	Komputery stacjonarne	Laptopy	Tablice interaktywne	Projektory	Wyposażenie ogółem
Gryfów Śląski	154,00	75,00	8,00	21,00	258,00
Krzewie Wielkie	0,00	0,00	0,00	0,00	0
Młyńsko	0,00	0,00	0,00	0,00	0
Proszówka	0,00	0,00	0,00	0,00	0
Rząsiny	12,00	2,00	0,00	2,00	16,00
Ubocze	18,00	11,00	0,00	1,00	30,00
Wieża	0,00	0,00	0,00	0,00	0
Wolbromów	0,00	0,00	0,00	0,00	0
RAZEM	184	88	8	24	304,00

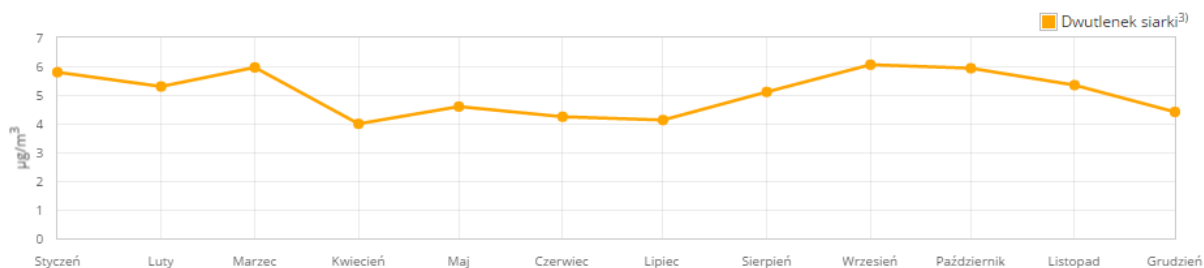
2.3 Zjawiska środowiskowe

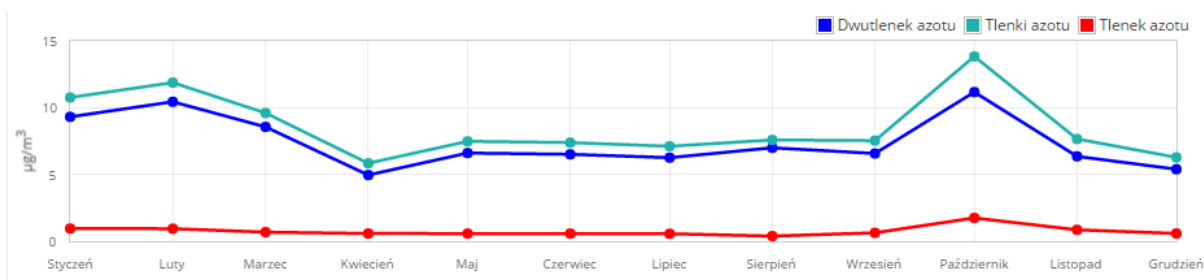
Stan jakości powietrza na terenie Gminy Gryfów Śląski zanalizowano na podstawie danych publikowanych przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska we Wrocławiu, w ramach monitoringu powietrza oraz „Raportu o stanie środowiska w województwie dolnośląskim w 2014 r.”.

Na terenie Gminy nie jest prowadzony monitoring jakości powietrza. Powiat lwówecki, na terenie którego położona jest gmina Gryfów Śląski, należy do strefy dolnośląskiej, na której zlokalizowano 37 punktów monitoringowych. Strefa dolnośląska (PL0204) obejmując obszar 19 513 km², którą zamieszkuje 2 062 408 osób.

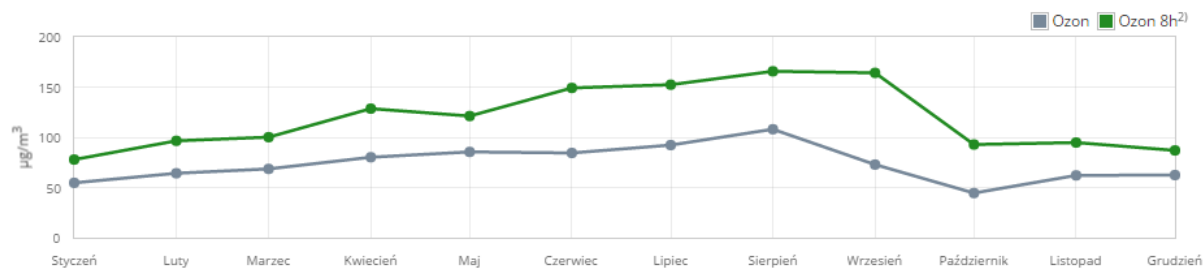
Na terenie powiatu lwóweckiego nie znajduje się żaden punkt monitoringu jakości powietrza. Najbliższą zlokalizowaną stacją pomiarową jest stacja Czerniawa położona w gminie Świeradów-Zdrój. Na stacji Czerniawa w 2015 roku prowadzono pomiary automatyczne następujących zanieczyszczeń: SO₂, NO₂, NO_x, NO, O₃, O₃ 8h.

Rysunek 5. Wyniki pomiarów dwutlenku siarki na stacji Czerniawa w 2015 roku (źródło: system monitoringu jakości powietrza w województwie dolnośląskim)

Rysunek 6. Wyniki pomiarów dwutlenku azotu, tlenków azotu i tlenku azotu na stacji Czerniawa w 2015 roku (źródło: system monitoringu jakości powietrza w województwie dolnośląskim)

Rysunek 7. Wyniki pomiarów ozonu i ozonu ośmiogodzinnego na stacji Czerniawa w 2015 roku (źródło: system monitoringu jakości powietrza w województwie dolnośląskim)

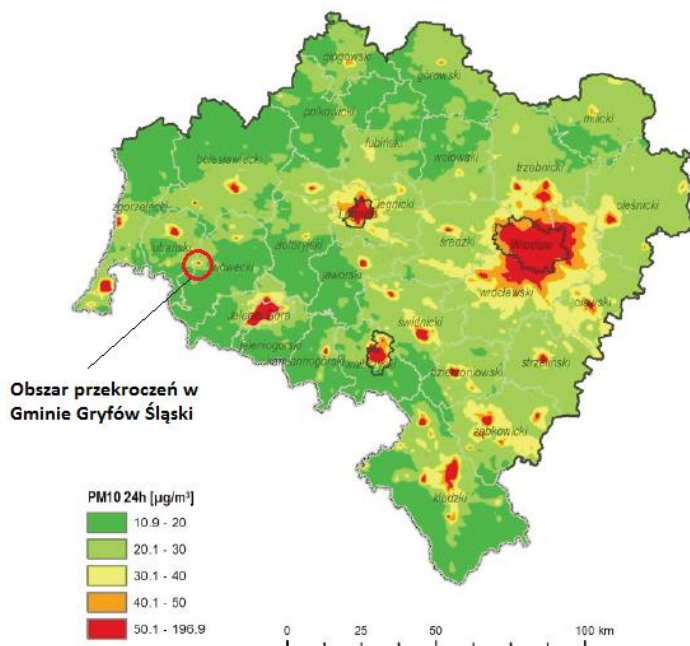
Prowadzone pomiary nie wykazały przekroczeń poziomu dopuszczalnego dla ww. zanieczyszczeń.

Ze względu na ochronę zdrowia dla zanieczyszczeń takich jak dwutlenek azotu (NO₂), dwutlenek siarki (SO₂), benzen (C₆H₆), ołów (Pb), arsen (As), kadm (Cd), nikiel (Ni), pył PM_{2,5} strefę zaliczono do klasy A. Oznacza to, że w obszarze strefy dolnośląskiej poziomy dopuszczalne, poziomy docelowe oraz poziomy długoterminowe nie były przekraczane.

Natomiast dla opadu pyłu PM₁₀, tlenku węgla (CO), oraz benzo(a)pirenu strefę dolnośląską ze względu na ochronę zdrowia zaliczono do klasy C (z uwzględnieniem krajowych norm dla uzdrowisk). Oznacza to, że w strefie przekraczane były poziomy dopuszczalne o margines tolerancji.

Zaprezentowane w dalszej kolejności mapy wyznaczają zakres przekroczeń poszczególnych zanieczyszczeń w ujęciu przestrzennym.

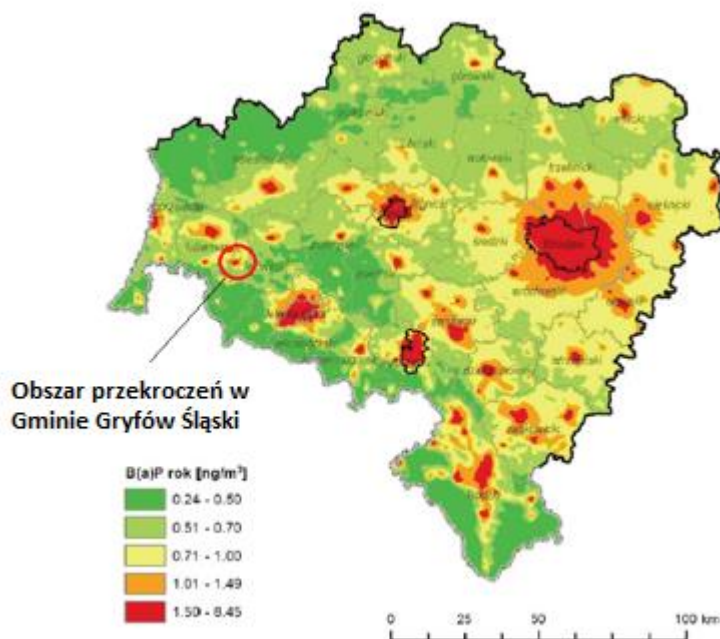
PM10

Rysunek 8. Obszar przekroczeń średniej rocznej wartości poziomu dopuszczalnego pyłu PM10 w 2014 r. w województwie dolnośląskim (źródło: Raport o stanie środowiska w województwie dolnośląskim w 2014 r., WIOŚ we Wrocławiu)

Przeprowadzone w roku 2014 pomiary przez WIOŚ we Wrocławiu wykazują, że kumulacja przekroczeń pyłu zawieszonego PM10 oraz benzo(a)pirenu objęła część miejską Gminy Gryfów Śląski.

Benzo(a)piren

Rysunek 9. Obszar przekroczeń średniej rocznej wartości poziomu dopuszczalnego benzo(a)pirenu w 2014 r. w województwie dolnośląskim (źródło: Raport o stanie środowiska w województwie dolnośląskim w 2014 r., WIOŚ we Wrocławiu)

2.4 Zjawiska przestrzenno-funkcjonalne

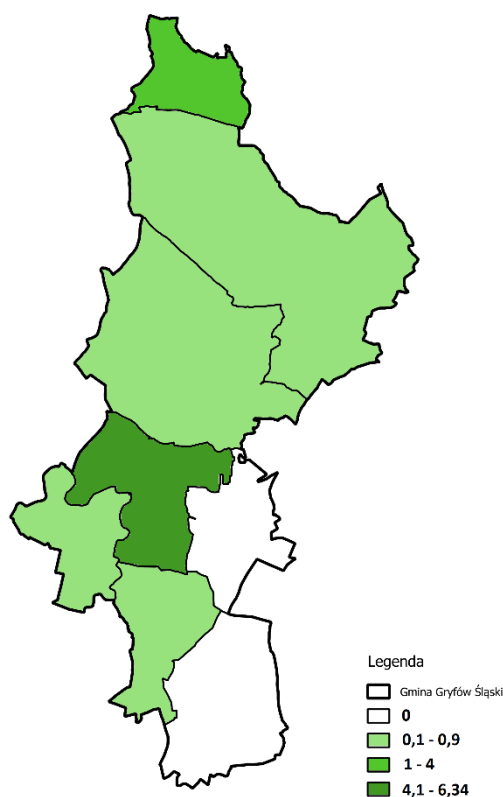
Czynniki przestrzenno-funkcjonalne charakteryzowane są poprzez wyposażenie w infrastrukturę techniczną oraz stan tej infrastruktury na danym obszarze. W dalszej analizie wykorzystano następujące wskaźniki z tego zakresu:

- liczbę zabytków na km² (rejestr zabytków Narodowego Instytutu Dziedzictwa),
- liczbę zdarzeń drogowych na 100 mieszkańców (dane Komisariatu Policji w Gryfowie Śląskim),
- objęcie terenu gminy miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego.

ZABYTKI

Pierwszym z analizowanych wskaźników jest liczba zabytków na 1 km². W 2015 roku najwięcej zabytków, ujętych w rejestrze Narodowego Instytutu Dziedzictwa, znajdowało się w Gryfowie Śląskim – 42 zabytki. Na potrzeby niniejszego opracowania przyjęty wskaźnik jako obszary bardziej problemowe wskazuje te, na których występuje wyższy stopień zagęszczenia zabytkami.

Na terenie Gminy Gryfów Śląski można wyróżnić następujące zabytki: Ratusz, kościół par. pw. św. Jadwigi, kościół cmentarny pw. św. Wawrzyńca i mury obronne w Gryfowie Śląskim; ruiny zamku „Gryf” i zespół pałacowy w Proszówce czy zespół pałacowy w Wolbromowie.

Rysunek 10. Liczba zabytków wpisanych do rejestru Narodowego Instytutu Dziedzictwa na km² (źródło: rejestr zabytków Narodowego Instytutu Dziedzictwa)

Przez obszar gminy przebiega droga krajowa nr 30 Zgorzelec – Lubañ – Gryfów Śląski oraz następujące drogi wojewódzkie: nr 360, nr 361, nr 364 oraz inne drogi, które corocznie generują przestępstwa i wykroczenia związane z ruchem drogowym. Takie zdarzenia bezpośrednio związane są z funkcjonalnością sieci drogowej gminy, zaś ich natężenie oraz lokalizacja wskazują na obszary problemowe w tym zakresie.

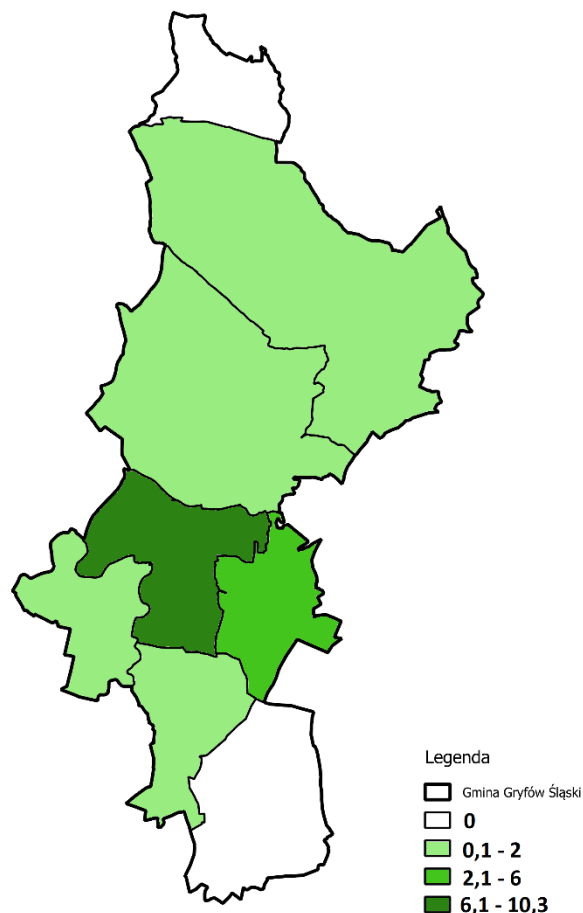

ZDARZENIA DROGOWE

Dane dotyczące liczby oraz lokalizacji zdarzeń drogowych na terenie Gminy Gryfów Śląski pozyskano z Komisarzatu Policji w Gryfowie Śląskim. W roku 2015 na terenie Gminy Gryfów Śląski doszło do 107 zdarzeń drogowych – wypadków i kolizji. Poniższa tabela przedstawia dokładny ich wykaz z podanym miejscem zdarzenia.

Tabela 5. Zdarzenia drogowe na terenie Gminy Gryfów Śląski w 2015 roku (źródło: Komisarzat Policji w Gryfowie Śląskim)

Miejsce	Ilość wypadków i kolizji
Gryfów Śląski	68
Krzewie Wielkie	10
Młyńsko	0
Proszówka	10
Rzęsiny	5
Ubocze	13
Wieża	1
Wolbromów	0
Razem	107

Rysunek 11. Liczba zdarzeń drogowych na km² (źródło: Komisarzat Policji w Gryfowie Śląskim)

W roku 2015 najwięcej wypadków i kolizji nastąpiło o Gryfowie Śląskim oraz na terenie Ubocza. Zamieszczona mapa prezentuje natężenie powyższego zjawiska w układzie przestrzennym gminy.

2.5 Zjawiska techniczne

Wśród grupy zjawisk negatywnych wyodrębniono także sferę techniczną rozumianą przede wszystkim jako degradację stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkalnym, oraz brak funkcjonowania rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska.

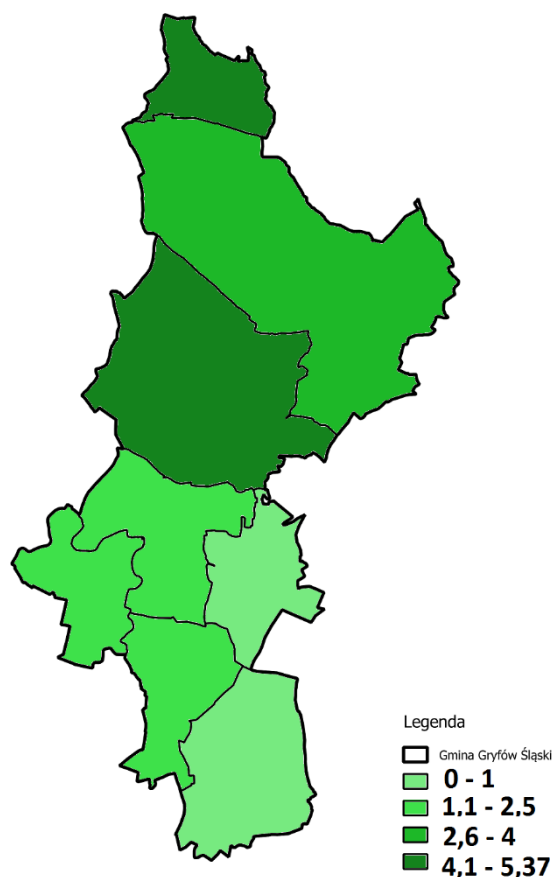
W związku z powyższym przeanalizowano istniejące zasoby budownictwa wielorodzinnego pod względem ich potencjalnego negatywnego wpływu na środowisko.

Stopień degradacji budynków mieszkalnych analizowano za pomocą liczby budynków, które zawierają wyroby azbestowe. Dane do analizy uzyskano z Planu usuwania wyrobów zawierających azbest na terenie Miasta i Gminy Gryfów Śląski. Na terenie gminy obszarami o najbardziej problemowej sytuacji w tym zakresie są sołectwa Ubocze i Wolbromów.

AZBEST

Tabela 6. Obiekty z pokryciem azbestowym na terenie Gminy Gryfów Śląski (źródło: Plan usuwania wyrobów zawierających azbest na terenie Miasta i Gminy Gryfów Śląski).

Miejsce	Ilość zinwentaryzowanego azbestu [Mg]
Gryfów Śląski	16,6
Krzewie Wielkie	2,1
Młyńsko	3,9
Proszówka	12,1
Rzqsiny	69,2
Ubocze	76,4
Wieża	8,6
Wolbromów	19,2
Razem	208,1

Rysunek 12. Liczba obiektów z pokryciem wyrobami azbestowymi na 1 km powierzchni sołectwa w Gminie Gryfów Śląski (źródło: Plan usuwania wyrobów zawierających azbest na terenie Miasta i Gminy Gryfów Śląski)

2.6 Zjawiska gospodarcze

Gmina Gryfów Śląski jest gminą o charakterze rolniczym. W części miejskiej gminy dominuje przemysł, a także usługi: handel, gastronomia, rzemiosło oraz drobna wytwórczość. Natomiast w części wiejskiej przeważa rolnictwo, a także agroturystyka, rzemiosło i drobna wytwórczość. Wśród większych przedsiębiorstw działających na terenie Gminy Gryfów Śląski można wyróżnić:

- Zakłady Mięsne „Niebieszczańscy” w Proszówce,
- Matusiewicz - Budowa Maszyn S.J.,
- FF „POLMEX” w Proszówce,
- „STOLBRAT” S.C. w Uboczu,

- Fabryka odzieży i tkanin żaroodpornych „IZO-TERM” w Gryfowie Śląskim,
- Przedsiębiorstwo produkcyjno-handlowe „HOLZKONZEPT POLSKA” Sp. z o.o.,
- PHU – JANKOWIAK,
- SKANSKA S.A. Oddział Budownictwa Drogowo – Mostowego,
- Producent wyrobów z piaskowca naturalnego „ABI-POL” Janusz Niebieszczański w Proszówce.

Poniższa tabela przedstawia osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą wg sekcji PKD 2007 w 2015 roku.

Tabela 7. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą w 2015 roku (źródło: dane GUS)

Wyszczególnienie	liczba podmiotów gospodarczych ogółem	Liczba podmiotów na km ²
Gryfów Śląski	486	73,32
Krzewie Wielkie	13	2,78
Młyńsko	13	1,72
Proszówka	18	3,68
Rzęsiny	24	1,19
Ubocze	103	7,13
Wieża	39	8,88
Wolbromów	3	0,84
Razem	699	

Z powyższych danych wynika, że najwięcej podmiotów gospodarczych na km² przypada na terenie Miasta Gryfów Śląski, a najmniej na terenie sołectwa Wolbromów.

3. Diagnoza sytuacji Gminy Gryfów Śląski

Biorąc pod uwagę, że rewitalizacja ma w pierwszej kolejności służyć poprawie jakości życia mieszkańców, uznano, że kwestie społeczne mają kluczowe i nadrzędne znaczenie dla wyznaczania obszarów zdegradowanych. Podstawową diagnozę przeprowadzono na poziomie miasta Gryfów Śląski i sołectw. Dla wyznaczonych obszarów przeprowadzono diagnozę wskaźników opisujących negatywne zjawiska społeczne takie jak: zakres korzystania z pomocy społecznej, bezrobocie, przestępczość, dostęp do edukacji.

Ocenę skali koncentracji problemów oparto na wskaźniku syntetycznym, odzwierciedlającym problemy: społeczne, środowiskowe, przestrzenno-funkcjonalne i techniczne gminy. Wskaźnik syntetyczny stanowi sumę wskaźników cząstkowych, które przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 8. Wskaźniki częstkowe diagnozy obszarów problemowych – stan na rok 2015 (źródło: opracowanie CDE Sp. z o.o.)

Grupa	Lp.	Wskaźnik częstkowy/ zjawiska punktowe według lokalizacji
Strefa społeczna	1.1.	• Liczba osób bezrobotnych na 100 mieszkańców
	1.2.	• Liczba świadczeń rodzinnych przyznanych na 100 mieszkańców
	1.3.	• Liczba osób długotrwale pozostających bez pracy na 100 mieszkańców
	1.4.	• Liczba popełnionych przestępstw i wykroczeń na km ²
	1.5.	• Liczba pożarów, miejscowych zagrożeń i fałszywych alarmów na km ²
	1.6.	• Liczba rodzin objętych pomocą społeczną na 100 rodzin
	1.7.	• Liczba komputerów, laptopów, tablic i projektorów na 100 uczniów
Strefa funkcjonalno-przestrzenna	2.1.	• Liczba zdarzeń drogowych przypadająca na km ²
	2.2.	• Liczba obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego na km ²
	2.3.	• Liczba zabytków na km ²
Strefa techniczna	2.4.	• Liczba obiektów pokrytych azbestem na km ²
Strefa gospodarcza	2.5.	• Liczba podmiotów gospodarczych na km ²
Strefa środowiskowa		• Obszary przekroczeń poziomów dopuszczalnych benzo(a)pirenu
		• Obszary przekroczeń poziomów dopuszczalnych pyłu zawieszonego PM10

Poniższy schemat prezentuje metodykę doboru obszarów zdegradowanych zlokalizowanych na terenie Gminy Gryfów Śląski w oparciu o analizę poszczególnych składowych.

Mając obszar zdegradowany wyznaczamy obszar rewitalizacji.

Obszar wyznaczony po dokonanej syntezie wyników uzyskanych z przeprowadzonej analizy obecnej sytuacji w gminie, obszar cechujący się największą kumulacją negatywnych zjawisk i problemów, jak również znacznym potencjałem rozwojowym, obszar, na których ze względu istotnego znaczenia dla rozwoju gmina zamierza prowadzić rewitalizację.

Obszar nie większy niż 20% powierzchni gminy

Obszar zamieszkały przez nie więcej niż 30%

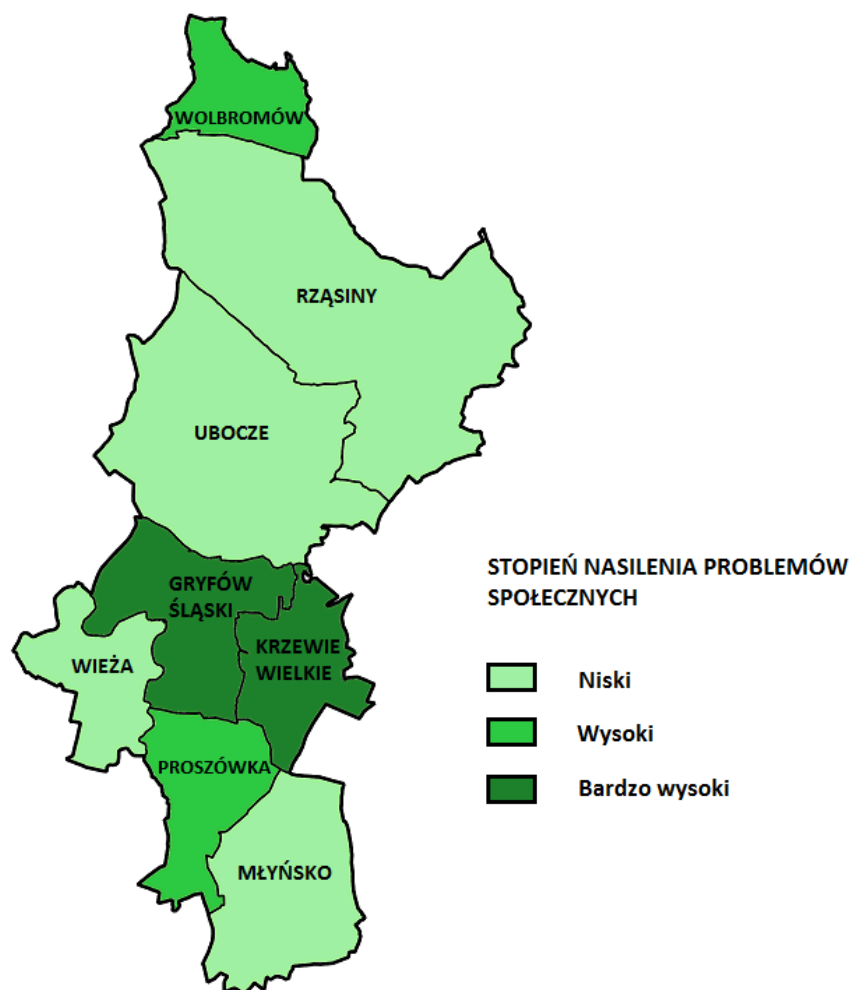
3.1 Diagnoza zjawisk społecznych

Ocenę skali koncentracji problemów społecznych oparto na wskaźniku syntetycznym. Wskaźnik syntetyczny stanowi sumę wskaźników cząstkowych, których budowa została opisana w rozdziale 3. W celu wyznaczenia obszarów zdegradowanych pod względem społecznym wytypowano 7 wskaźników, które poddano analizie w wymiarze terytorialnym w oparciu o dane ilościowe aktualne na rok 2015. Poniżej zaprezentowana tabela wskazuje zakres wartości wskaźników cząstkowych (patrz str. 21) dla poszczególnych wartości opisujących sytuację społeczną (normalizacja zmiennych w celu sprowadzenia ich do porównywalnej skali) oraz wygenerowany na ich podstawie wskaźnik syntetyczny dla każdego sołectwa Gminy Gryfów Śląski oraz miasta Gryfów Śląski.

Tabela 9. Wskaźnik syntetyczny problemów społecznych Gminy Gryfów Śląski (źródło: opracowania CDE Sp. z o.o.)

Jednostka pomocnicza Gminy	Wskaźniki cząstkowe							Wskaźnik syntetyczny
	1.1.	1.2.	1.3.	1.4.	1.5.	1.6.	1.7.	
Gryfów Śląski	0,38	0,55	0,12	1,00	1,00	1,00	0,54	4,59
Krzewie Wielkie	1,00	1,00	0,41	0,19	0,75	0,00	1,00	4,34
Młyńsko	0,00	0,54	0,19	0,05	0,00	0,00	1,00	1,79
Proszówka	0,52	0,54	1,00	0,21	0,24	0,00	1,00	3,50
Rząsiny	0,60	0,60	0,35	0,02	0,02	0,00	0,16	1,76
Ubocze	0,23	0,31	0,03	0,13	0,24	0,00	0,00	0,94
Wieża	0,35	0,00	0,00	0,24	0,20	0,00	1,00	1,80
Wolbromów	0,62	0,78	0,48	0,00	0,17	0,00	1,00	3,06

Wskaźnik syntetyczny dla wskaźników opisujących problemy społeczne w Gminie Gryfów Śląski pozwolił wskazać najbardziej problemowe w tej dziedzinie życia i funkcjonowania gminy (im wskaźnik wyższy tym obszar bardziej zdegradowany). Spośród poszczególnych obszarów największej degradacji podlega miasto Gryfów Śląski oraz Sołectwo Krzewie Wielkie. Wysoki wskaźnik syntetyczny otrzymało również sołectwo Proszówka i Wolbromów. Poniższa mapa prezentuje jak wielkość wskaźnika syntetycznego przedstawia się w układzie przestrzennym Gminy Gryfów Śląski.

Rysunek 13. Rozkład przestrzenny wielkości wskaźnika syntetycznego określającego natężenie problemów społecznych na terenie Gminy Gryfów Śląski (źródło: opracowanie CDE Sp. z o.o.)

3.2 Diagnoza zjawisk gospodarczo-środowiskowo-przestrzenno-technicznych

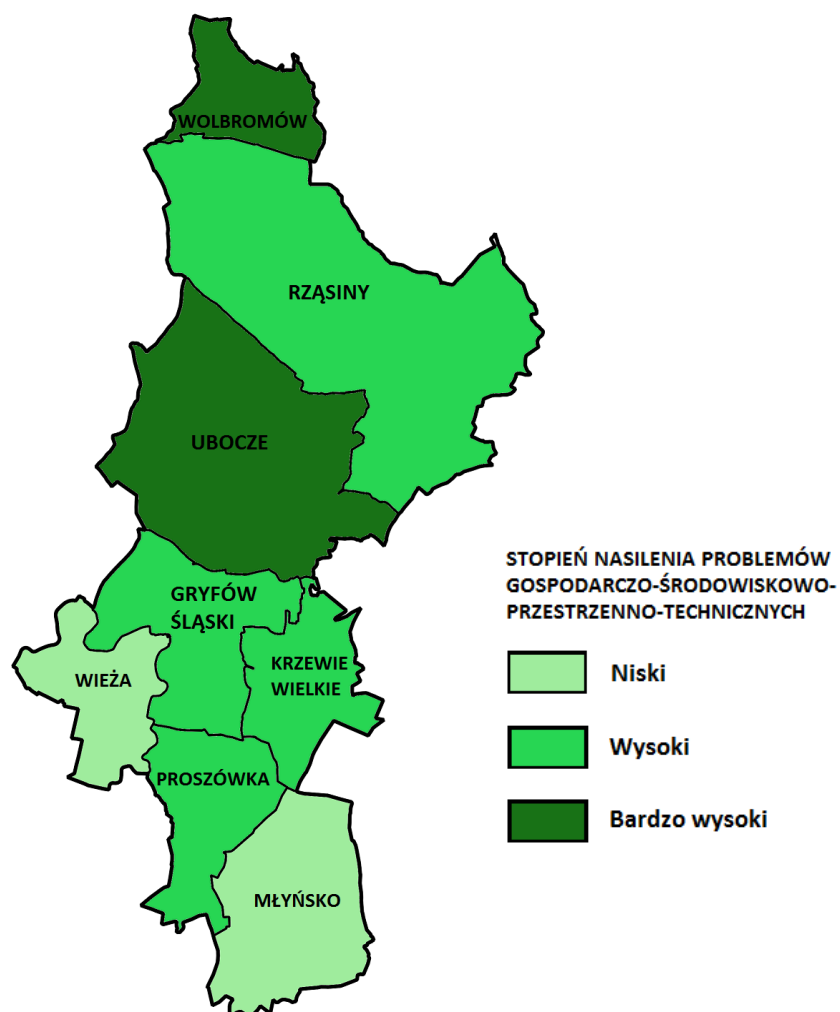
Identyfikacja problemów gospodarczo-środowiskowo-przestrzenno-technicznych Gminy Gryfów Śląski pozwoliła na skonstruowanie 5 wskaźników, które poddano analizie w wymiarze terytorialnym w oparciu o dane ilościowe aktualne na rok 2015. Poniżej zaprezentowana tabela wskazuje zakres wartości wskaźników cząstkowych (patrz str. 21) dla poszczególnych wartości (normalizacja zmiennych w celu sprowadzenia ich do porównywalnej skali) oraz wygenerowany na ich podstawie wskaźnik syntetyczny dla miasta Gryfów Śląski oraz każdego sołectwa Gminy.

Tabela 10. Wskaźnik syntetyczny problemów gospodarczo-środowiskowo-przestrzenno-technicznych Gminy Gryfów Śląski
(źródło: opracowania CDE Sp. z o.o.)

Jednostka pomocnicza Gminy	Wskaźniki cząstkowe					Wskaźnik syntetyczny
	2.1.	2.2.	2.3.	2.4.	2.5.	
Gryfów Śląski	1,00	0,00	1,00	0,42	0,00	2,42
Krzewie Wielkie	0,21	1,00	0,00	0,00	0,97	2,18
Młyńsko	0,00	0,82	0,00	0,01	0,99	1,82
Proszówka	0,20	1,00	0,10	0,41	0,96	2,67
Rząsiny	0,02	1,00	0,05	0,60	1,00	2,67
Ubocze	0,09	0,91	0,09	0,98	0,91	2,98
Wieża	0,02	0,70	0,04	0,31	0,89	1,96
Wolbromów	0,00	1,00	0,18	1,00	1,00	3,18

Wskaźnik syntetyczny opisujący problemy gospodarczo-środowiskowo-przestrzenno-techniczne w Gminie Gryfów Śląski pozwolił wskazać obszary najbardziej problemowe w tej sferze (im wskaźnik wyższy tym obszar bardziej zdegradowany). Spośród poszczególnych obszarów największej degradacji podlega sołectwo Wolbromów oraz Ubocze. Wysoki stopień nasilenia problemów gospodarczo-środowiskowo-przestrzenno-technicznych widnieje na terenie sołectwa Rząsiny, Proszówka, Krzewie Wielkie oraz miasta Gryfów Śląski. Poniższa mapa prezentuje kumulację wielkości wskaźnika syntetycznego degradacji gospodarczo-środowiskowo-przestrzenno-technicznej Gminy Gryfów Śląski w jej układzie przestrzennym.

Rysunek 14. Rozkład przestrzenny wielkości wskaźnika syntetycznego określającego natężenie problemów gospodarczo-środowiskowo-przestrzenno-technicznych na terenie Gminy Gryfów Śląski (źródło: opracowanie CDE Sp. z o.o.)

4. Identyfikacja obszarów zdegradowanych wraz z uzasadnieniem

Ostatnim etapem przeprowadzonej diagnozy było wskazanie obszarów zdegradowanych, które po pierwsze wykazują kumulację negatywnych zjawisk społeczny oraz dodatkowo w pozostałych analizowanych zjawiskach wykazują także nagromadzenie negatywnych cech (zjawiska gospodarczo-środowiskowo-przestrzenno-techniczne). Na podstawie uzyskanych wskaźników sum standaryzowanych dla zakresu społecznego oraz gospodarczo-środowiskowo-przestrzenno-technicznego zidentyfikowano wskaźnik degradacji, będący sumą wcześniejszych.

Tabela 11. Zasięg degradacji Gminy Gryfów Śląski (źródło: opracowanie CDE Sp. z o.o.)

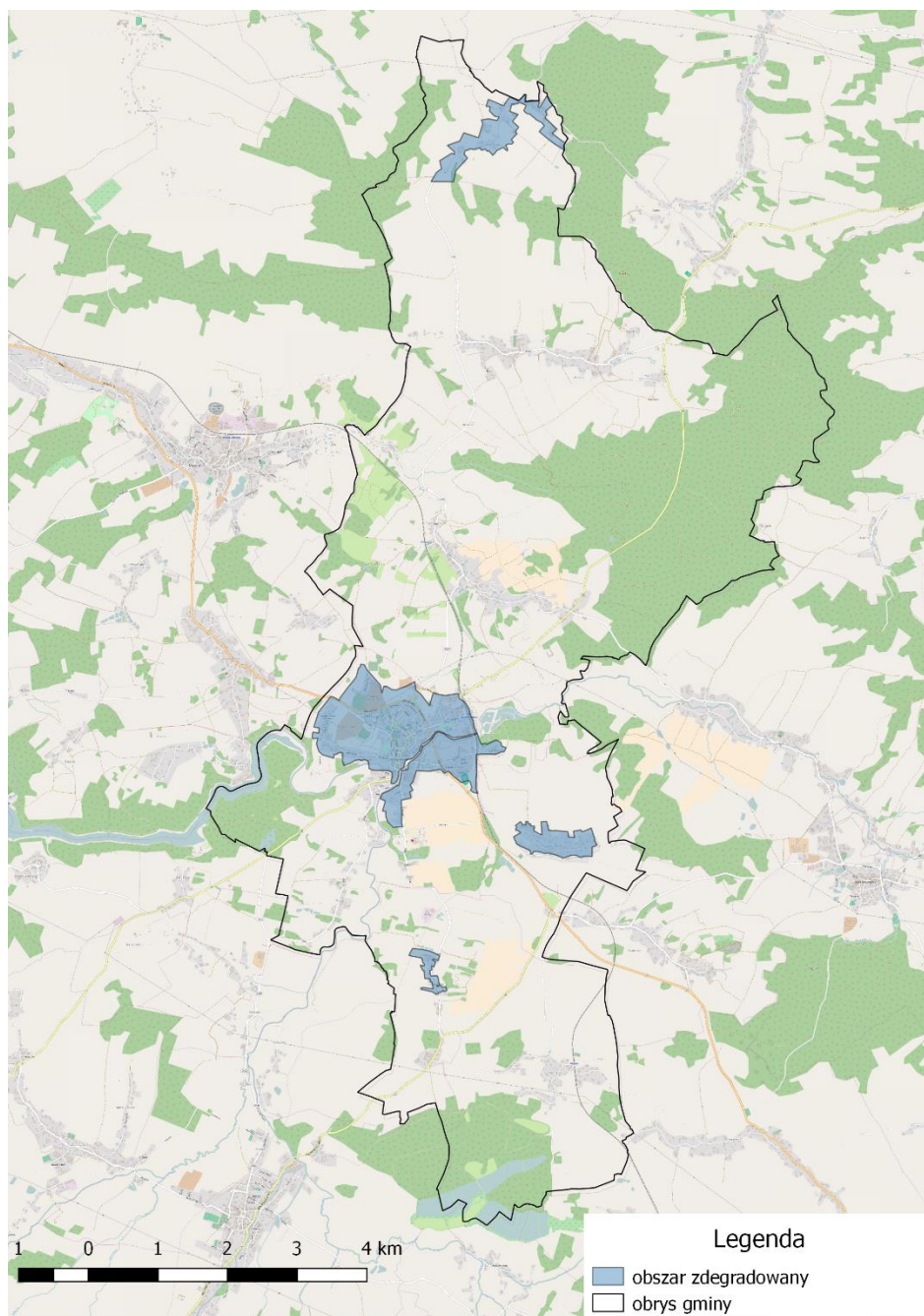
Jednostka pomocnicza Gminy	Wskaźnik degradacji	Zidentyfikowane problemy środowiskowe
Gryfów Śląski	7,00	✓
Krzewie Wielkie	6,53	
Młyńsko	3,61	
Proszówka	6,17	
Rzęsiny	4,43	
Ubocze	3,92	
Wieża	3,75	
Wolbromów	6,23	

PM10,
benzo(a)piren

Opierając się na tak przeprowadzonym postępowaniu badawczym możliwe było wyznaczenie sołectw oraz obszarów miejskich gminy, które charakteryzują się koncentracją negatywnych zjawisk, tj. noszą znamiona obszaru zdegradowanego w pierwszej kolejności społecznych, a następnie pozostałych. Są to następujące obszary gminy: miasto Gryfów Śląski, sołectwo Krzewie Wielkie, Wolbromów i Proszówka.

Wyznaczone ostatecznie obszary zdegradowane objęły część zurbanizowaną powyższych obszarów Gminy Gryfów Śląski. Wiąże się to bezpośrednio z obszarami wprost generującymi zidentyfikowane problemy, zarówno społeczne występujące przeważnie na obszarach zamieszkałych przez miejscową ludność, jak również problemy bezpośrednio związane z warunkami mieszkalnymi oraz stanem technicznym budynków.

Poniższa mapa prezentuje wyznaczone w ramach przeprowadzonej diagnozy obszary zdegradowane.

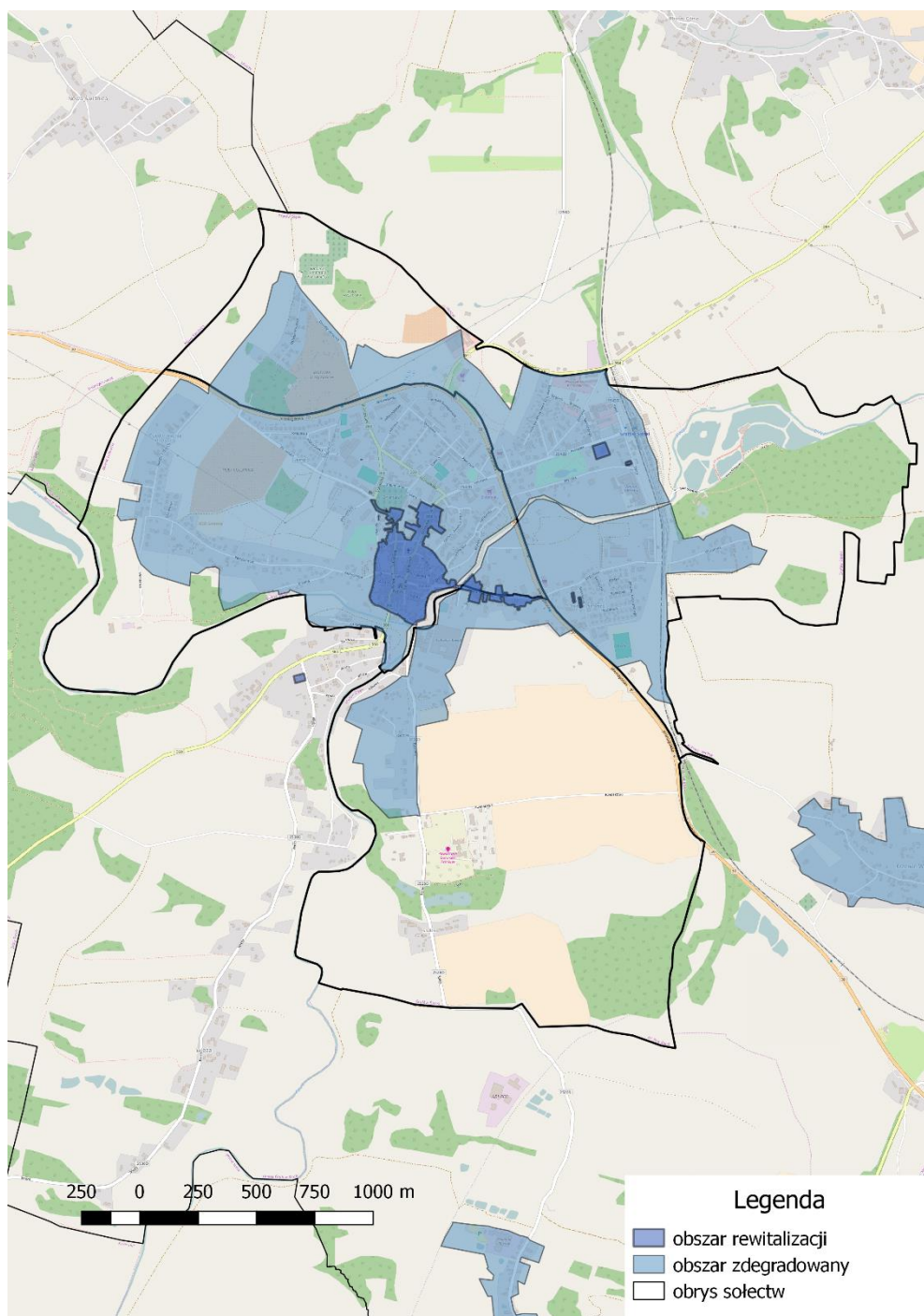
Rysunek 15. Obszary zdegradowane Gminy Gryfów Śląski (źródło: opracowanie CDE Sp. z o.o. na podstawie przeprowadzonej diagnozy)

5. Wskazanie obszaru rewitalizacji wraz z uzasadnieniem

Synteza wyników uzyskanych z przeprowadzonej diagnozy oraz badań ilościowych i jakościowych obecnej sytuacji w Gminie Gryfów Śląski, doprowadziły do wyodrębnienia obszaru rewitalizacji na terenie gminy, który cechuje się największą kumulacją negatywnych zjawisk i problemów, jak również znacznym potencjałem rozwojowym. Obok kryterium wysokiego stopnia degradacji przy wyborze obszarów rewitalizacji istotnym czynnikiem była identyfikacja możliwie szerokiego spektrum możliwości realizacji potencjalnych działań naprawczych, zarówno działań tak zwanych miękkich, jak

i twardych, mogących także oddziaływać w jak najszerszym zasięgu, stwarzając realną możliwość kreowania pozytywnych zmian.

Wyznaczono obszar rewitalizacji o łącznej powierzchni 33,02 ha (tj. 0,5% powierzchni gminy), zamieszkały przez 1 912 osób (tj. 19,67% populacji Gminy Gryfów Śląski). Składa się on z 5 podobszarów. Poniższa mapa prezentuje rozmieszczenie poszczególnych podobszarów rewitalizacji w układzie przestrzennym gminy oraz w odniesieniu do wyznaczonych obszarów zdegradowanych.

Rysunek 16. Obszar rewitalizacji Gminy Gryfów Śląski (źródło: opracowanie CDE Sp. z o.o.)

PODOBSZAR 1 – Rynek Miasta Gryfów Śląski wraz z przyległymi ulicami

Pierwszy podobszar rewitalizacji obejmuje Rynek Miasta Gryfów Śląski wraz z przyległymi ulicami. Rynek otaczają zabytkowe renesansowe i barokowe kamieniczki, a na placu ratuszowym znajduje się zabytkowa fontanna. Gryfowskie kamieniczki były budowane z łamanego kamienia, usytuowane zazwyczaj węższą ścianą szczytową od ulicy. Część zabytkowych kamienic zlokalizowanych w okolicy Rynku odznacza się bardzo złym stanem technicznym – stara elewacja, przeciekający dach. Programem rewitalizacji mają zostać objęte m.in. budynki Wspólnot Mieszkaniowych zlokalizowanych na Rynku oraz w jego okolicy, z których znaczna część jest wpisana do rejestru zabytków. Ponadto diagnoza sytuacji społeczno-ekonomicznej przeprowadzona na tym obszarze potwierdziła najczęstszą z przyczyn korzystania z pomocy społecznej – bezrobocie. Przykładowo, wśród mieszkańców ul. Grodzkiej problem braku pracy zdiagnozowano w sześciu badanych środowiskach, a w przypadku mieszkańców ul. Wojska Polskiego w czternastu.

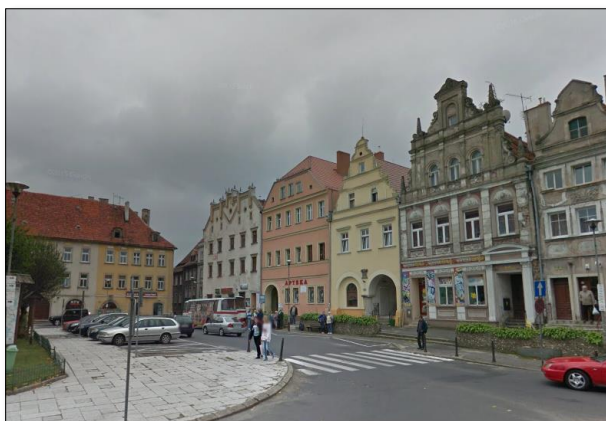
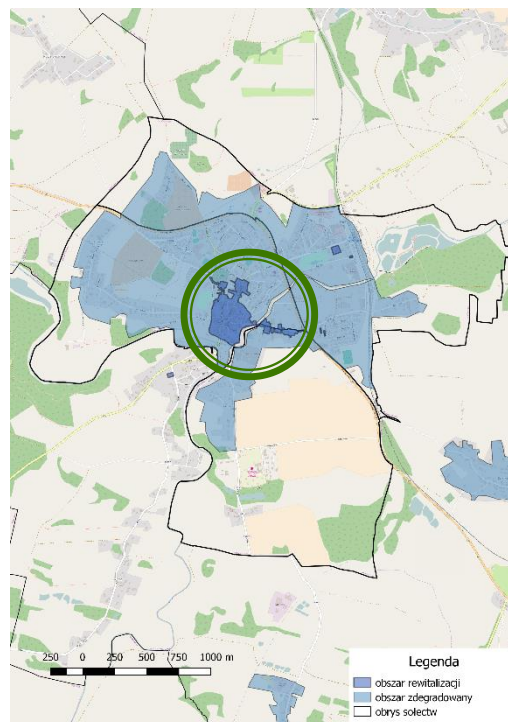
Powierzchnia podobszaru

- 322 216,85 m²

Liczba mieszkańców

- 1 815

Rysunek 17. Lokalizacja podobszaru 1 na tle obszaru zdegradowanego (źródło: opracowanie CDE Sp. z o.o.)

Rysunek 18. Rynek Miasta Gryfów Śląski (źródło: www.google.pl/maps)

Rysunek 19. Ulica Wojska Polskiego w Gryfowie Śląskim (źródło: www.google.pl/maps)

Rysunek 20. Ulica Grodzka w Gryfowie Śląskim (źródło: www.google.pl/maps)

Rysunek 21. Ulica Młyńska w Gryfowie Śląskim (źródło: www.google.pl/maps)

Rysunek 22. Ulica Partyzantów w Gryfowie Śląskim (źródło: www.google.pl/maps)

Rysunek 23. Ulica Załek w Gryfowie Śląskim (źródło: www.google.pl/maps)

Rysunek 24. Ulica Wąska w Gryfowie Śląskim (źródło: www.google.pl/maps)

PODOBSZAR 2 – Budynki socjalne przy ul. Strzelniczej

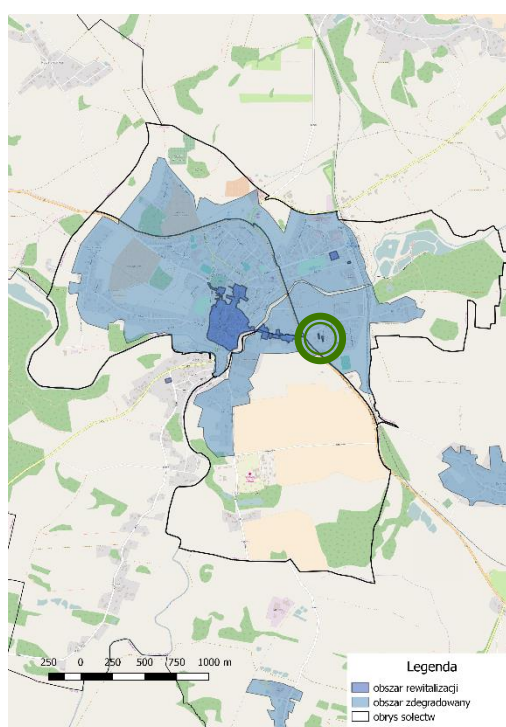
Podobszar 2 rewitalizacji obejmuje 4 budynki socjalne zlokalizowane przy ul. Strzelniczej 7, 8, 9 i 10. Jego lokalizacja ściśle związana jest ze zidentyfikowanymi w części diagnostycznej problemami, w szczególności społeczno-ekonomicznymi, problemami degradacji zarówno społecznej, jak i technicznej, między innymi wysoki stopień wykluczenia społecznego oraz bezrobocie. Diagnoza przeprowadzona przez Miejsko – Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Gryfowie Śląskim wykazała, że najczęstszą przyczyną korzystania z pomocy społecznej w tym regionie jest bezrobocie. Dwudziestu mieszkańców ul. Strzelniczej należy do grona podopiecznych MOPS w Gryfowie Śląskim. Budynki socjalne zlokalizowane przy ul. Strzelniczej 7, 8, 9 i 10 odznaczają się złym stanem technicznym.

Powierzchnia podobszaru

- 2 117,81 m²

Liczba mieszkańców

- 81

Rysunek 25. Lokalizacja podobszaru 2 na tle obszarów zdegradowanych (źródło: opracowanie CDE Sp. z o.o.)

Rysunek 26. Budynki socjalne przy ul. Strzelniczej w Gryfowie Śląskim (źródło: Urząd Gminy i Miasta Gryfów Śląski)

PODOBSZAR 3 – Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury

Podobszar 3 rewitalizacji obejmuje budynek Miejsko-Gminnego Ośrodka Kultury w Gryfowie Śląskim przy ul. Kolejowej 33a. Obszar położony jest w północno-wschodniej części miasta w pobliżu Parku Miejskiego i stacji kolejowej. Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury w Gryfowie Śląskim został utworzony w wyniku podziału na mocy uchwały nr XIV/113/2000 Rady Miejskiej Gminy Gryfów Śląski z dnia 27 kwietnia 2000 r. Ośrodek zachęca mieszkańców gminy do uczestnictwa z życia kulturalnym, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i młodzieży. Organizuje również wiele interdyscyplinarnych przedsięwzięć takich jak koncerty, imprezy kulturalne, koncerty czy plenery. Budynek MGOK odznacza się złym stanem technicznym i znacznym stopniem degradacji. Rewitalizacja tego obiektu przyczyni się do podniesienia jakości obsługi mieszkańców miasta i gminy, a także wzrostu estetyki zabudowy.

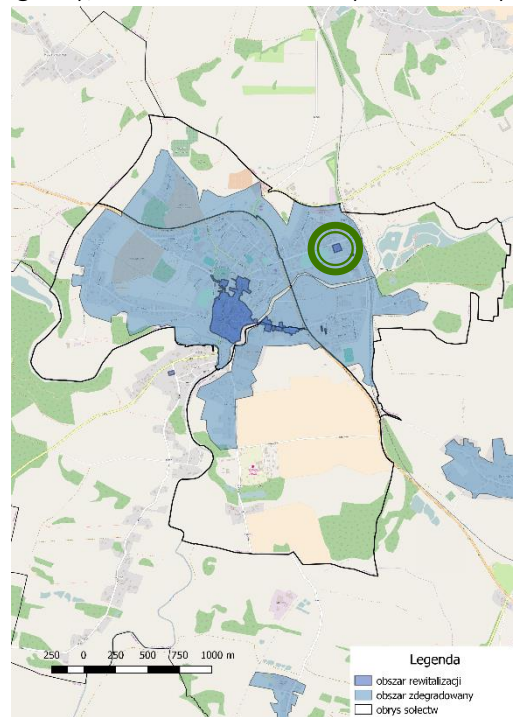
Powierzchnia podobszaru

- 1 084,02 m²

Liczba mieszkańców

- niezaludniony

Rysunek 27. Lokalizacja podobszaru 3 na tle obszarów zdegradowanych (źródło: opracowanie CDE Sp. z o.o.)

Rysunek 28. Budynek Miejsko-Gminnego Ośrodka Kultury w Gryfowie Śląskim (źródło: Urząd Gminy i Miasta Gryfów Śląski)

PODOBSZAR 4 – Komisariat Policji

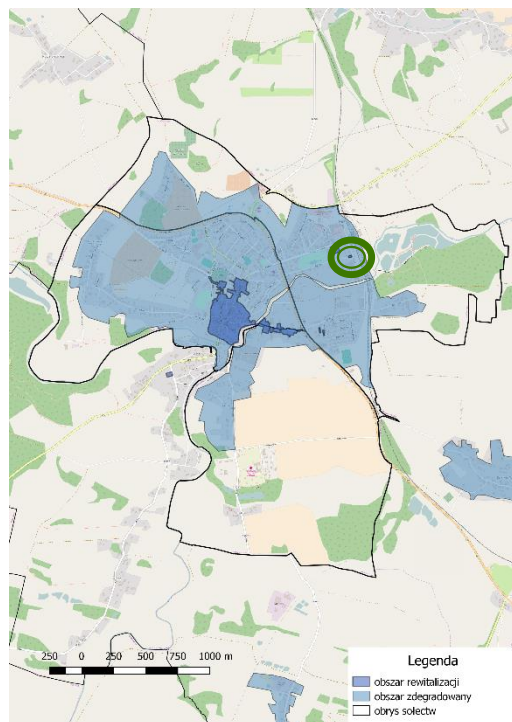
Podobszar 4 rewitalizacji obejmuje budynek Posterunku Policji zlokalizowanego przy ul. Polnej 7a w Gryfowie Śląskim. Obiekt znajduje się w sąsiedztwie Miejsko-Gminnego Ośrodka Kultury oraz stacji kolejowej. Rewitalizacja budynku Komisariatu Policji w Gryfowie Śląskim przyczyni się do podniesienia jakości obsługi mieszkańców miasta i gminy, a także wzrostu estetyki zabudowy.

Powierzchnia podobszaru

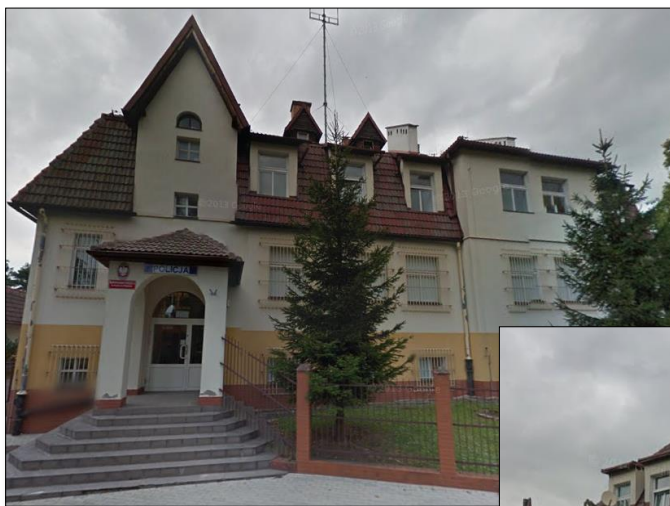
- 804,28 m²

Liczba mieszkańców

- niezaludniony

Rysunek 29. Lokalizacja podobszaru 4 na tle obszarów zdegradowanych (źródło: opracowanie CDE Sp. z o.o.)

Rysunek 30. Budynek Komisariatu Policji w Gryfowie Śląskim (źródło: www.google.pl/maps)

Podobszar 5 – Wspólnota Mieszkaniowa Wieża 51

Podobszar 5 rewitalizacji obejmuje budynek Wspólnoty Mieszkaniowej Wieża 51. Obiekt ten odznacza się złym stanem technicznym, znacznym stopniem degradacji, a także chaotycznym i nieuporządkowanym zagospodarowaniem terenu wokół budynku. Rewitalizacja tego obiektu przyczyni się do poprawy jakości życia mieszkańców, wzrostu atrakcyjności osiedleńczej obszaru czy poprawie bezpieczeństwa mieszkańców. Pomimo, że obiekt ten znajduje się poza obszarem rewitalizacji, realizacja tego projektu w znacznym stopniu przyczyni się do osiągnięcia założonych wcześniej celów rewitalizacji:

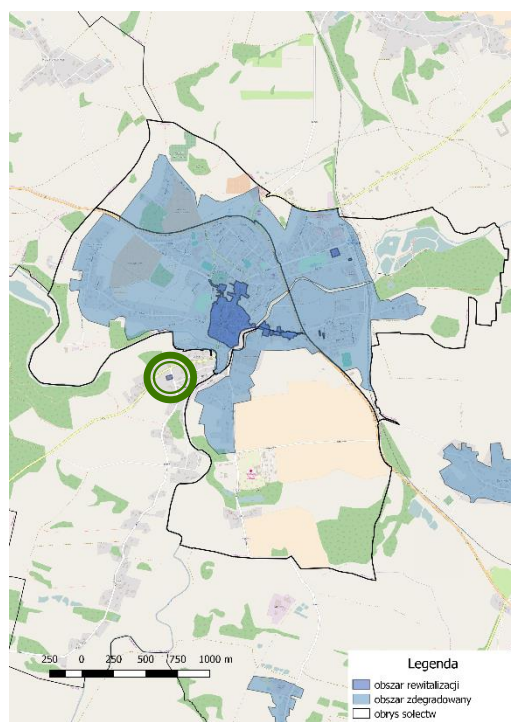
- poprawy warunków życia mieszkańców gminy w sferze bytowej, ekologicznej oraz społecznej,
- ochrony środowiska oraz promowania efektywnego gospodarowania zasobami i wdrażanie OZE (poprzez termomodernizację budynku).

Powierzchnia podobszaru

• 4 000 m²

Liczba mieszkańców

• 16

Rysunek 31. Lokalizacja podobszaru 5 na tle obszarów zdegradowanych (źródło: opracowanie CDE Sp. z o.o.)

Rysunek 32. Budynek Wspólnoty Mieszkaniowej Wieża 51 (źródło: www.google.pl/maps)

CZĘŚĆ III – GŁÓWNE ZAŁOŻENIA LOKALNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI GMINY GRYFÓW ŚLĄSKI

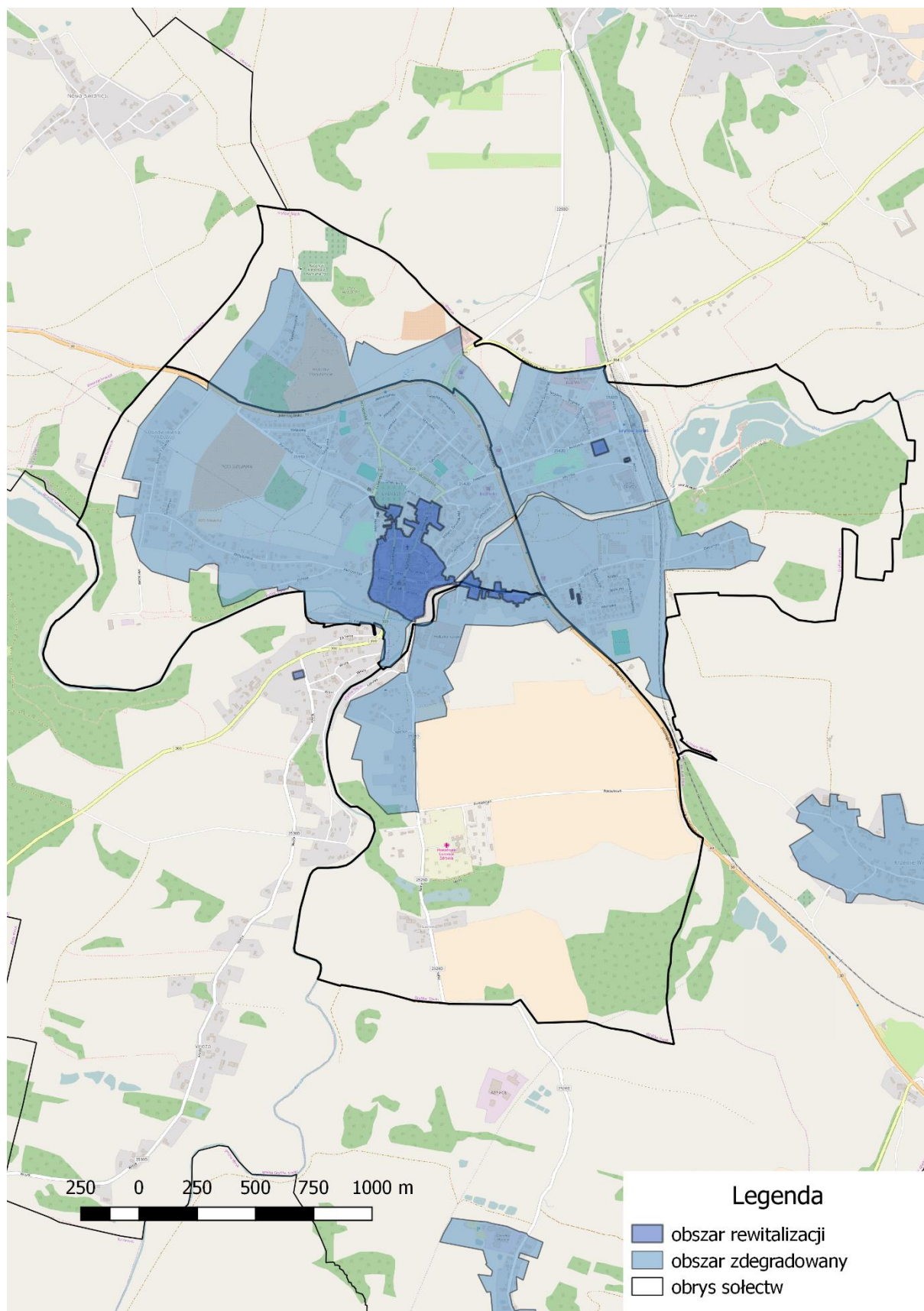
1. Zasięg przestrzenny i identyfikacja obszarów problemowych

W wyniku przeprowadzonej diagnozy zjawisk społeczno-techniczno-funkcjonalnych Gminy Gryfów Śląski udało się wyznaczyć obszary zdegradowane oraz obszary rewitalizacji. Wyznaczony obszar rewitalizacji cechuje się największą kumulacją negatywnych zjawisk i problemów, jak również znacznym potencjałem rozwojowym. Obok kryterium wysokiego stopnia degradacji przy wyborze obszarów rewitalizacji istotnym czynnikiem była identyfikacja możliwie szerokiego spektrum możliwości realizacji potencjalnych działań naprawczych, zarówno działań tak zwanych miękkich, jak i twardych, mogących także oddziaływać w jak najszerszym zasięgu, stwarzając realną możliwość kreowania pozytywnych zmian.

Wyznaczono obszar rewitalizacji, którego łączna powierzchnia wynosi 33,02 ha (tj. 0,5% powierzchni gminy), zamieszkały jest przez 1 912 osób (tj. 19,67% populacji Gminy Gryfów Śląski). Obszar ten składa się z 5 podobszarów:

- Podobszar 1 – Rynek Miasta Gryfów Śląski wraz z przyległymi ulicami,
- Podobszar 2 – Budynki socjalne przy ul. Strzelniczej w Gryfowie Śląskim,
- Podobszar 3 – Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury w Gryfowie Śląskim,
- Podobszar 4 – Komisariat Policji w Gryfowie Śląskim,
- Podobszar 5 – Wspólnota Mieszkaniowa Wieża 51.

Poniższa mapa prezentuje rozmieszczenie poszczególnych podobszarów rewitalizacji w układzie przestrzennym gminy oraz w odniesieniu do wyznaczonych obszarów zdegradowanych.

Rysunek 33. Obszar rewitalizacji Gminy Gryfów Śląski (źródło: opracowanie CDE Sp. z o.o.)

2. Partycypacja społeczna

Istotnym aspektem rewitalizacji jest partycypacja społeczna. Aktywowanie i udział mieszkańców oraz włączenie, organizacja i formowanie miejscowej sieci interesariuszy w danym obszarze są warunkami koniecznymi powodzenia długofalowego rozwoju obszarów kryzysowych oraz wyprowadzenia ich z tego stanu.

Partycypacja społeczna prowadzona w ramach niniejszego Programu Rewitalizacji obejmuje przygotowanie, prowadzenie i ocenę rewitalizacji w sposób, który zapewni aktywny udział mieszkańców Gminy Gryfów Śląski i interesariuszy, w tym prowadzenie konsultacji społecznych oraz powołanie Zespołu Rewitalizacji.

Działania partycypacyjne, które mają za zadanie włączyć społeczność lokalną w tworzenie Programu, w szczególności polegają na:

- poznaniu oczekiwań i potrzeb interesariuszy, a także dążeniu do spójności planowanych działań z tymi potrzebami i oczekiwaniami;
- prowadzeniu działań edukacyjnych i informacyjnych o procesie rewitalizacji, skierowanych do interesariuszy, w tym o celach, zasadach i procesie przebiegu rewitalizacji – obejmuje działania informacyjne Urzędu Gminy i Miasta Gryfów Śląski za pośrednictwem m.in. strony internetowej;
- inicjowaniu, umożliwianiu i wspieraniu działań, których zadaniem jest rozwijanie dialogu pomiędzy interesariuszami oraz ich integracji wokół rewitalizacji – m.in. powołanie Zespołu Rewitalizacji;
- zapewnieniu udziału interesariuszy w przygotowaniu dokumentów dotyczących rewitalizacji – poprzez konsultację diagnozy, zadań i całego dokumentu;
- wspieraniu inicjatyw mających na celu zwiększanie udziału interesariuszy w przygotowaniu i realizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji – poprzez konsultację diagnozy, zadań i całego dokumentu, a także okresowe konsultacje nowych zadań;
- zapewnieniu w przygotowaniu, prowadzeniu i ocenie rewitalizacji możliwości wypowiedzenia się przez interesariuszy – poprzez okresowe konsultacje nowych zadań.

Formami konsultacji społecznych, które są przewidziane dla niniejszego Programu Rewitalizacji są w szczególności:

1) zbieranie uwag w postaci papierowej lub elektronicznej, w tym za pomocą środków komunikacji elektronicznej (w szczególności poczty elektronicznej), a także formularzy zgłaszania uwag zamieszczonych na stronie Urzędu Gminy i Miasta Gryfów Śląski oraz BIP;

2) spotkania z mieszkańcami połączone ze zbieraniem uwag ustnych.

Ponadto, sposobem mającym na celu włączenie mieszkańców i interesariuszy w działania rewitalizacyjne jest powołanie Zespołu Rewitalizacji (szerzej omówione w rozdziale 5.). Zespół ten ma stanowić międzysektorowe forum współpracy i dialogu interesariuszy z organami gminy w sprawach dotyczących przygotowania, prowadzenia i oceny rewitalizacji. Powołanie tego Zespołu umożliwi formy szerokiej partycypacji społecznej na każdym etapie procesu rewitalizacji.

W celu partycypacji społecznej władze Gminy Gryfów Śląski raz do roku, w trakcie wdrażania Lokalnego Programu Rewitalizacji, powinny organizować coroczną, otwartą konferencję rewitalizacyjną, na której prezentowana będzie informacja o wdrażaniu LPR oraz planowanych projektach. Proponuje się również udostępnianie na takich spotkaniach formularzy, na których interesariusze będą mogli proponować zgłaszanie nowych działań rewitalizacyjnych.

3. Cele, działania i efekty

3.1 Wizja rewitalizacji Gminy Gryfów Śląski

Wizja realizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji to obraz oczekiwanego stanu Gminy Gryfów Śląski oraz obszarów zdegradowanych, jakie społeczność lokalna chciałaby osiągnąć po wdrożeniu Lokalnego Programu Rewitalizacji.

Dzięki analizie wewnętrznych potencjałów, zewnętrznych uwarunkowań oraz wyzwań i potrzeb rozwojowych, które zidentyfikowane zostały na podstawie analizy sytuacji gminy i obszarów rewitalizacji oraz partycypacji społecznej możliwe było sformułowanie wizji rewitalizacji Gminy Gryfów Śląski.

WIZJA:

Gmina Gryfów Śląski rozwijająca się całościowo w sposób intensywny
i zrównoważony pod względem społeczno-gospodarczym
jak i przestrzennym, w której wszyscy mieszkańcy uczestniczą
posiadając takie same szanse i możliwości.
Gmina Gryfów Śląski jako przestrzeń przyjazna,
będąca atrakcyjną przestrzenią życiową dla wszystkich mieszkańców.

Należy mieć na uwadze, że jednym z głównych założeń rewitalizacji jest ożywianie obszarów będących w stagnacji. Celem jest takie wsparcie obszarów będących w sytuacji kryzysowej, aby obszar całej gminy mógł rozwijać się równomiernie dla korzyści wszystkich mieszkańców.

Rewitalizacja wyznaczonych obszarów Gminy Gryfów Śląski to proces, którego efektem będzie:

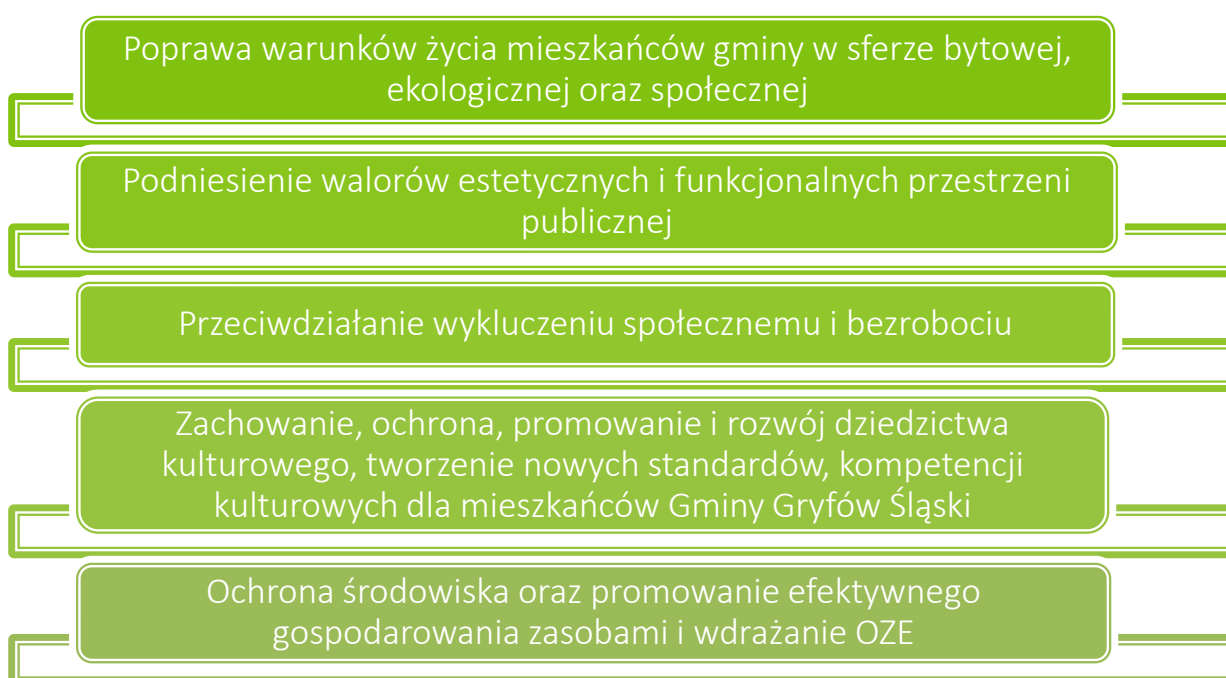
- wzmocnienie relacji między mieszkańcami, w szczególności w oparciu o wspólnie podejmowane działania na rzecz wspólnoty lokalnej oraz swojej dzielnicy,
- nawiązanie współpracy z sektorem samorządowym, biznesowym, pozarządowym, parafiami i nieformalnymi gremiami funkcjonującymi w dzielnicach i gminie,
- podnoszenie poziomu aspiracji mieszkańców w wymiarze zawodowym, rodzinnym, osobistym,
- wyrównywanie szans rozwoju mieszkańców, poszerzanie możliwości rozwijania swoich talentów bez względu na wiek, sytuację ekonomiczną, poziom sprawności,
- odbudowanie poczucia wartości grup mieszkańców, którzy obecnie są lub czują się marginalizowani,
- podniesienie jakości środowiska zamieszkania,
- poprawa warunków mieszkaniowych w aspekcie infrastrukturalnym,
- stworzenie mechanizmów utrwalających samodzielność mieszkańców oraz rozwój dzielnic.

3.2 Cele rewitalizacji

Główne cele Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Gryfów Śląski polegają na wyznaczeniu i opisanu obszarów dysfunkcyjnych zlokalizowanych w Gryfowie Śląskim oraz przede wszystkim zaprogramowaniu spójnych działań, mających za zadanie wyprowadzić wskazane obszary z sytuacji kryzysowej.

Cele, które mają za zadanie ograniczyć problemy społeczne, środowiskowe oraz przestrzenno-funkcjonalne i techniczne gminy, na obszarze kryzysowym to:

Wymienione wyżej cele rewitalizacji korespondują z aspektami rewitalizacji, które uwzględniają:

I. Aspekt Przestrzenno-Urbanistyczny

- działania dotyczące rozwoju infrastruktury technicznej,
- działania dotyczące podniesienia walorów estetycznych i funkcjonalnych przestrzeni publicznych,
- działania dotyczące remontów i renowacji istniejących zasobów mieszkaniowych,
- rosnący standard mieszkań oraz uporządkowanie przestrzeni publicznych i społecznych wpływające na podniesienie poziomu życia mieszkańców,
- działania dotyczące rozwoju infrastruktury społecznej, kulturalnej i turystycznej.

II. Aspekt Ekonomiczny

- działania dotyczące rozwoju turystyki bądź innych sektorów gospodarki lokalnej,
- działania dotyczące wspierania przedsiębiorczości,
- działania dotyczące uruchamiania finansowanych mechanizmów wsparcia (np. budżet obywatelski),
- działania wynikające z programów pomocowych dla rozwoju MŚP.

III. Aspekt Społeczny

- działania dotyczące rozwoju zasobów ludzkich,
- działania dotyczące przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu,
- działania dotyczące walki z patologiami społecznymi,
- działania dotyczące zapobieganiu zjawisku bezrobocia,
- działania na rzecz aktywności środowisk dziecięcych i młodzieżowych w tym poprawa warunków nauki oraz wychowania przedszkolnego,
- włączenie grup problemowych w życie społeczności lokalnej,
- przyjmowanie przez mieszkańców odpowiedzialności za swoje miejsce zamieszkania oraz dbałość o przestrzeń wspólną.

3.3 Identyfikacja działań rozwiązujących problemy

Dla osiągnięcia zarysowanej wizji, a także celów rewitalizacji obszarów Gminy Gryfów Śląski w oparciu o identyfikację potrzeb społecznych, gospodarczych i przestrzennych, a także możliwości inwestycyjnych, wyznaczono zbiór przedsięwzięć wdrożeniowych.

W opisie przedsięwzięć uwzględniono:

- liczbę porządkową,
- nazwę projektu,
- nazwę wnioskodawcy,
- krótki opis problemu, który ma rozwiązać realizacja projektu,
- cel (cele) projektu,
- zadania składające się na projekt,
- lokalizację projektu, to jest miejsce przeprowadzenia danego projektu lub zasięg obszarowy odnoszący się do oddziaływania projektu,
- orientacyjną wartość projektu,
- prognozowane rezultaty wprowadzonego projektu,
- wskaźniki monitoringu.

Poniższa tabela ukazuje zbiór kluczowych projektów rewitalizacji.

Tabela 12. Kluczowe projekty rewitalizacji – „Lista A” (źródło: opracowanie CDE Sp. z o.o.)

Lp.	Nazwa projektu	Wnioskodawca	Opis problemu	Cel/cele projektu	Zakres realizowanych zadań	Lokalizacja/ obszar rewitalizacji	Orientacyjna wartość projektu	Prognozowane rezultaty	Wskaźniki monitoringu
1	Podnoszenie atrakcyjności mieszkaniowej zabytkowych budynków obszaru rewitalizacji	Wspólnota Mieszkaniowa Rynek 37	Część budynków mieszkalnych zlokalizowanych na terenie Gminy znajduje się w bardzo złym stanie technicznym. Przeciekający dach czy odpadające fragmenty elewacji to tylko niektóre z problemów.	Poprawa warunków życia mieszkańców gminy w sferze bytowej czy społecznej, podniesienie walorów funkcjonalnych i estetycznych obszaru rewitalizacji, przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu poprzez różnice w obszarze zamieszkania	Remont elewacji i dachu budynku Wspólnoty Mieszkaniowej przy ul. Rynek 37	Gryfów Śląski – Rynek 37	500 000,00 zł	Poprawa estetyki i funkcjonalności obszaru rewitalizacji; wzrost bezpieczeństwa mieszkańców Gminy; wzrost atrakcyjności osiedleńczej obszaru i funkcjonalności przestrzeni; zmniejszenie różnic społecznych; poprawa jakości życia mieszkańców	Liczba [szt.] i powierzchnia [m ²] zmodernizowanych/ wyremontowanych obiektów mieszkalnych
2	Podnoszenie atrakcyjności mieszkaniowej zabytkowych budynków obszaru rewitalizacji	Wspólnota Mieszkaniowa Rynek 36	Część budynków mieszkalnych zlokalizowanych na terenie Gminy znajduje się w bardzo złym stanie technicznym. Przeciekający dach czy odpadające fragmenty elewacji to tylko niektóre z problemów.	Poprawa warunków życia mieszkańców gminy w sferze bytowej czy społecznej, podniesienie walorów funkcjonalnych i estetycznych obszaru rewitalizacji, przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu poprzez różnice w obszarze zamieszkania	Remont dachu, elewacji, odnowienie zabytkowych drzwi wejściowych	Gryfów Śląski – Rynek 36	500 000,00 zł	Poprawa estetyki i funkcjonalności obszaru rewitalizacji; wzrost bezpieczeństwa mieszkańców Gminy; wzrost atrakcyjności osiedleńczej obszaru i funkcjonalności przestrzeni; zmniejszenie różnic społecznych; poprawa jakości życia mieszkańców	Liczba [szt.] i powierzchnia [m ²] zmodernizowanych/ wyremontowanych obiektów mieszkalnych

AKTUALIZACJA LOKALNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI DLA GMINY GRYFÓW ŚLĄSKI NA LATA 2016-2020

3	Podnoszenie atrakcyjności mieszkaniowej zabytkowych budynków obszaru rewitalizacji	Wspólnota Mieszkaniowa Rynek 5	Część budynków mieszkalnych zlokalizowanych na terenie Gminy znajduje się w bardzo złym stanie technicznym. Przeciekały dach czy odpadające fragmenty elewacji to tylko niektóre z problemów.	Poprawa warunków życia mieszkańców gminy w sferze bytowej czy społecznej, podniesienie walorów funkcjonalnych i estetycznych obszaru rewitalizacji, przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu poprzez różnice w obszarze zamieszkania	Remont zabytkowej elewacji budynku Wspólnoty Mieszkaniowej Rynek 5	Gryfów Śląski – Rynek 5	500 000,00 zł	Poprawa estetyki i funkcjonalności obszaru rewitalizacji; wzrost bezpieczeństwa mieszkańców Gminy; wzrost atrakcyjności osiedleńczej obszaru i funkcjonalności przestrzeni; zmniejszenie różnic społecznych; poprawa jakości życia mieszkańców	Liczba [szt.] i powierzchnia [m ²] zmodernizowanych/ wyremontowanych obiektów mieszkalnych
4	Podnoszenie atrakcyjności mieszkaniowej zabytkowych budynków obszaru rewitalizacji	Wspólnota Mieszkaniowa Wieża 51	Część budynków mieszkalnych zlokalizowanych na terenie Gminy znajduje się w bardzo złym stanie technicznym. Przeciekały dach czy odpadające fragmenty elewacji to tylko niektóre z problemów.	Poprawa warunków życia mieszkańców gminy w sferze bytowej czy społecznej, podniesienie walorów funkcjonalnych i estetycznych obszaru rewitalizacji, przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu poprzez różnice w obszarze zamieszkania	Remont elewacji, dachu i odwodnienie budynku - Wieża 51	Wieża 51	500 000,00 zł	Poprawa estetyki i funkcjonalności obszaru rewitalizacji; wzrost bezpieczeństwa mieszkańców Gminy; wzrost atrakcyjności osiedleńczej obszaru i funkcjonalności przestrzeni; zmniejszenie różnic społecznych; poprawa jakości życia mieszkańców	Liczba [szt.] i powierzchnia [m ²] zmodernizowanych/ wyremontowanych obiektów mieszkalnych

AKTUALIZACJA LOKALNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI DLA GMINY GRYFÓW ŚLĄSKI NA LATA 2016-2020

5	Podnoszenie atrakcyjności mieszkaniowej zabytkowych budynków obszaru rewitalizacji	Wspólnota Mieszkaniowa Wojska Polskiego 1	Część budynków mieszkalnych zlokalizowanych na terenie Gminy znajduje się w bardzo złym stanie technicznym. Przeciekały dach czy odpadające fragmenty elewacji to tylko niektóre z problemów.	Poprawa warunków życia mieszkańców gminy w sferze bytowej czy społecznej, podniesienie walorów funkcjonalnych i estetycznych obszaru rewitalizacji, przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu poprzez różnice w obszarze zamieszkania	Remont zabytkowej klatki schodowej oraz elewacji budynku	Gryfów Śląski - ul. Wojska Polskiego	500 000,00 zł	Poprawa estetyki i funkcjonalności obszaru rewitalizacji; wzrost bezpieczeństwa mieszkańców Gminy; wzrost atrakcyjności osiedleńczej obszaru i funkcjonalności przestrzeni; zmniejszenie różnic społecznych; poprawa jakości życia mieszkańców	Liczba [szt.] i powierzchnia [m ²] zmodernizowanych/ wyremontowanych obiektów mieszkalnych
6	Podnoszenie atrakcyjności mieszkaniowej zabytkowych budynków obszaru rewitalizacji	Wspólnota Mieszkaniowa Garncarska 5	Część budynków mieszkalnych zlokalizowanych na terenie Gminy znajduje się w bardzo złym stanie technicznym. Przeciekały dach czy odpadające fragmenty elewacji to tylko niektóre z problemów.	Poprawa warunków życia mieszkańców gminy w sferze bytowej czy społecznej, podniesienie walorów funkcjonalnych i estetycznych obszaru rewitalizacji, przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu poprzez różnice w obszarze zamieszkania	Remont zabytkowej elewacji budynku	Gryfów Śląski ul. Garncarska	300 000,00 zł	Poprawa estetyki i funkcjonalności obszaru rewitalizacji; wzrost bezpieczeństwa mieszkańców Gminy; wzrost atrakcyjności osiedleńczej obszaru i funkcjonalności przestrzeni; zmniejszenie różnic społecznych; poprawa jakości życia mieszkańców	Liczba [szt.] i powierzchnia [m ²] zmodernizowanych/ wyremontowanych obiektów mieszkalnych

AKTUALIZACJA LOKALNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI DLA GMINY GRYFÓW ŚLĄSKI NA LATA 2016-2020

7	Podnoszenie atrakcyjności i funkcjonalności budynków publicznych	Gmina Gryfów Śląski	Zły stan techniczny obiektów publicznych zagraża nie tylko zdrowiu i życiu osób tam pracujących, ale również mieszkańcom Gminy. Bardzo ważne jest, aby budynki użyteczności publicznej były w dobrym stanie technicznym i funkcjonalnym, ponieważ służą wszystkim mieszkańcom, a ponadto bardzo często są wizytówką Gminy.	Podniesienie walorów estetycznych i funkcjonalnych przestrzeni publicznej, tworzenie nowych standardów, kompetencji kulturowych dla mieszkańców Gminy Gryfów Śląski	Modernizacja budynku Miejsko-Gminnego Ośrodka Kultury w Gryfowie Śląskim wraz z przeprowadzeniem prac termomodernizacyjnych	Gryfów Śląski	3 000 000,00 zł	Poprawa funkcjonalności i atrakcyjności obiektów publicznych; poprawa estetyki obszaru rewitalizacji; miejsce sprzyjające integracji społecznej mieszkańców; podniesienie atrakcyjności oferty kulturalnej, artystycznej, edukacyjnej i rozrywkowej	Liczba [szt.] i powierzchnia [m ²] zmodernizowanych/ wyremontowanych obiektów użyteczności publicznej (np. obiektów kultury)
8	Podnoszenie atrakcyjności i funkcjonalności budynków publicznych	Powiat Lwówecki, Komenda Powiatowa Policji w Lwówku Śląskim	Zły stan techniczny obiektów publicznych zagraża nie tylko zdrowiu i życiu osób tam pracujących, ale również mieszkańcom Gminy. Bardzo ważne jest, aby budynki użyteczności publicznej były w dobrym stanie technicznym i funkcjonalnym, ponieważ służą wszystkim mieszkańcom, a ponadto bardzo często są wizytówką Gminy.	Podniesienie walorów estetycznych i funkcjonalnych przestrzeni publicznej, podniesienie jakości świadczonych usług	Remont Komisariatu Policji w Gryfowie Śląskim	Gryfów Śląski	1 000 000,00 zł	Poprawa funkcjonalności i atrakcyjności obiektów publicznych; poprawa estetyki obszaru rewitalizacji	Liczba [szt.] i powierzchnia [m ²] zmodernizowanych/ wyremontowanych obiektów użyteczności publicznej
Razem							6 800 000,00 zł		

Tabela 13. Projekty rewitalizacji wpisane na „Listę B” (źródło: opracowanie CDE Sp. z o.o.)

Lp.	Nazwa projektu	Wnioskodawca	Charakterystyka przedsięwzięcia	Zakres realizowanych zadań	Lokalizacja/ obszar rewitalizacji	Prognozowane rezultaty
1	Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej Gminy Gryfów Śląski	Gmina Gryfów Śląski	Lokalizacja projektu związanego z termomodernizacją budynków użyteczności publicznej na terenie Gryfowa Śląskiego pokrywa się z wyznaczonym obszarem zdegradowanym. Realizacja tego projektu przyczyni się do osiągnięcia wyznaczonych celów rewitalizacji, takich jak podniesienie walorów estetycznych i funkcjonalnych przestrzeni publicznej oraz poprzez montaż OZE do ochrony środowiska oraz promowania efektywnego gospodarowania zasobami i wdrażania OZE. Ponadto projekt ten jest spójny z planowanymi działaniami w obszarze rewitalizacji, które również dotyczą termomodernizacji budynków użyteczności publicznej.	Termomodernizacja oraz montaż instalacji OZE w budynku administracyjno-biurowym Ubocze 300, Szkole Podstawowej im. Bohaterów Łużyckiej Brygady WOP w Gryfowie Śląskim, Budynku Gimnazjum im. Kombatantów Ziemi Gryfowskiej w Gryfowie Śląskim oraz budynku biurowym przy ul. Kolejowej 45	Gryfów Śląski, Ubocze 300	poprawa funkcjonalności i atrakcyjności obiektów publicznych; poprawa estetyki obszaru rewitalizacji; podniesienie atrakcyjności oferty edukacyjnej; poprawa jakości powietrza poprzez montaż OZE

2	Rewitalizacja parku im. Adama Mickiewicza w Gryfowie Śląskim	Gmina Gryfów Śląski	Lokalizacja tego projektu pokrywa się z wyznaczonym obszarem zdegradowanym oraz obszarem rewitalizacji. Park im. Adama Mickiewicza znajduje się w sąsiedztwie obiektów przeznaczonych do rewitalizacji, takich jak Komisariat Policji czy Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury. Realizacja tego projektu przyczyni się do osiągnięcia założonych celów rewitalizacji: poprawa warunków życia mieszkańców gminy w sferze bytowej, ekologicznej oraz społecznej.	Modernizacja ciągów pieszo-rowerowych biegnących przez park; modernizacja oświetlenia na terenie parku; rewitalizacja stawu i pomnika Adama Mickiewicza; nasadzenia drzew i krzewów na terenie parku	Gryfów Śląski	atrakcyjna przestrzeń o charakterze rekreacyjno-wypoczynkowym; wzrost atrakcyjności osiedleńczej obszaru; miejsce spotkań i integracji mieszkańców Gminy
3	Poprawa dostępu do usługi opieki nad dziećmi do lat 3 poprzez budowę żłobka w Gryfowie Śląskim"	Gmina Gryfów Śląski	Budowa żłobka na terenie Gminy pozwoli zwiększyć dostępność usługi opieki nad dziećmi do lat 3. Obecnie na terenie Gminy nie funkcjonuje żaden żłobek, toteż budowa takiego obiektu w znacznym stopniu przyczyni się do polepszenia jakości życia na terenie Gminy. Ponadto realizacja tego działania w znacznym stopniu przyczyni się do osiągnięcia wcześniej założonych celów rewitalizacji, m.in. poprawy warunków życia mieszkańców gminy w sferze bytowej, ekologicznej oraz społecznej czy przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu i bezrobociu.	Budowa żłobka w Gryfowie Śląskim	Gryfów Śląski	wzrost atrakcyjności osiedleńczej obszaru; poprawa dostępu do usługi opieki nad dziećmi do lat 3; zwiększenie dostępu do placówek oświatowych; zmniejszenie bezrobocia poprzez tworzenie nowych miejsc pracy

4	Modernizacja miejskiej oczyszczalni ścieków wraz z budową otwartej komory fermentacyjnej w Gryfowie Śląskim	Gmina Gryfów Śląski	Inwestycja obejmować będzie dwa odrębne tereny - przepompownię główną oraz oczyszczalnię ścieków. Lokalizacja tego projektu pokrywa się z wyznaczonym obszarem zdegradowanym. Modernizacja miejskiej oczyszczalni wraz z budową otwartej komory fermentacyjnej niewątpliwie przyczyni się do realizacji wyznaczonych celów rewitalizacji: poprawa warunków życia mieszkańców gminy w sferze bytowej, ekologicznej oraz społecznej czy ochrony środowiska oraz promowania efektywnego gospodarowania zasobami i wdrażania OZE.	Obiekty projektowane: otwarta komora fermentacyjna nr 2, magazyn osadu odwodnionego, automatyczna zlewnia ścieków dowożonych, instalacja do higienizacji wapnem; rozbudowa budynku sitopiaskownika i budynku odwadniania osadu; nadbudowa instalacji koagulantu PIX-u; remont budynku socjalno-technicznego	Gryfów Śląski	poprawa jakości świadczonych usług; poprawa warunków życia mieszkańców Gminy w sferze bytowej
5	Rozwój i doposażenie przestrzeni wypoczynku, rekreacji i integracji najmłodszych i najstarszych mieszkańców Gminy	Towarzystwo Miłośników Gryfowa Śląskiego	Z roku na rok średnia aktywność dzieci i młodzieży ulega obniżeniu. Jednym z powodów takiej sytuacji jest brak miejsc, gdzie dzieci mogłyby spędzać wolny czas aktywnie. Budowa nowych placów zabaw oraz zewnętrznej siłowni fitness stworzy nowe miejsca rekreacji i integracji najmłodszych i najstarszych mieszkańców Gminy. Lokalizacja tego działania pokrywa się z wyznaczonym obszarem zdegradowanym jakim jest m.in. miasto Gryfów Śląski.	Budowa zewnętrznej siłowni fitness, budowa placów zabaw	Gryfów Śląski	atrakcyjna przestrzeń o charakterze rekreacyjno-wypoczynkowym, dostosowana do potrzeb mieszkańców infrastruktura sportowo-rekreacyjna; wzrost atrakcyjności osiedleńczej obszaru; miejsce spotkań i integracji mieszkańców; atrakcyjne zagospodarowanie miejsc publicznych

6	Odtworzenie ścieżki rowerowej w ramach projektu "Rowerem wokół Gór Izerskich"	Gmina Gryfów Śląski	Stan działek gminnych po których przebiegać będzie ścieżka rowerowa to uczęszczane szlaki pieszo-rowerowe w bardzo złym stanie, które wymagają odnowy lub odbudowy nawierzchni, a także prac związanych z poprawą bezpieczeństwa ruchu ich użytkowników. Realizacja tego projektu przyczyni się do osiągnięcia założonych celów rewitalizacji, m.in. do poprawy warunków życia mieszkańców gminy w sferze bytowej, ekologicznej oraz społecznej; ochrony środowiska oraz promowania efektywnego gospodarowania zasobami i wdrażanie OZE	Odbudowa ścieżki rowerowej działkami gminnymi wzdłuż rzeki Kwisa oraz rynku miasta Gryfów Śląski, od granicy z gminą Mirsk do granicy gminy Gryfów Śląski z gminą Olszyna Lubańska	Gmina Gryfów Śląski	wzrost atrakcyjności osiedleńczej obszaru i funkcjonalności przestrzeni; zwiększona aktywność fizyczna mieszkańców Gminy; dostosowana do potrzeb mieszkańców infrastruktura sportowo-rekreacyjna; poprawa bezpieczeństwa ruchu użytkowników ścieżek; ochrona środowiska (zamiana samochodu na rower)
7	Uzbrojenie Lokalnej Strefy Małej Przedsiębiorczości w Gryfowie Śląskim	Gmina Gryfów Śląski	Lokalizacja projektu związanego z uzbrojeniem Lokalnej Strefy Małej Przedsiębiorczości na terenie Gryfowa Śląskiego pokrywa się z wyznaczonym obszarem zdegradowanym. Realizacja tego projektu przyczyni się do osiągnięcia wyznaczonych celów rewitalizacji, m.in. do poprawy warunków życia mieszkańców gminy w sferze bytowej, ekologicznej oraz społecznej; podniesienie walorów estetycznych i funkcjonalnych przestrzeni publicznej	Budowa drogi gminnej wraz z budową oświetlenia drogowego, kanalizacji deszczowej, sanitarnej oraz sieci wodociągowej na terenie Kamiennogórskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej Małej Przedsiębiorczości – Podstrefa Gryfów Śląski	Gryfów Śląski	wzrost atrakcyjności obszarów przedsiębiorczych na terenie Gminy; poprawa warunków życia w sferze bytowej i gospodarczej; rozwój przedsiębiorczości na terenie Gminy
8	Podnoszenie atrakcyjności mieszkaniowej budynków socjalnych	Gmina Gryfów Śląski	Działanie jest ściśle związane ze zidentyfikowanymi w tym obszarze problemami, w szczególności społeczno-ekonomicznymi, problemami degradacji zarówno społecznej, jak i technicznej, między innymi wysoki stopień wykluczenia społecznego oraz bezrobocie. Diagnoza przeprowadzona przez Miejsko – Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Gryfowie Śląskim wykazała, że najczęstszą przyczyną korzystania z pomocy społecznej w tym regionie jest bezrobocie.	Przebudowa ścian zewnętrznych budynków przy ul. Strzelniczej wraz z remontem dachu	Gryfów Śląski - ul. Strzelnicza	Poprawa estetyki i funkcjonalności obszaru rewitalizacji; wzrost bezpieczeństwa mieszkańców Gminy; wzrost atrakcyjności osiedleńczej obszaru i funkcjonalności przestrzeni; zmniejszenie różnic społecznych; poprawa jakości życia mieszkańców

9	Społeczno-kulturalna integracja mieszkańców	Gmina Gryfów Śląski	Działania podejmowane w gminach mają ogromne znaczenie dla rozwoju kultury i świadomości społecznej, dla budowy społeczeństwa obywatelskiego. Środki przeznaczone na kulturę przez państwo są zbyt małe. Dlatego też bardzo ważne jest zachęcanie mieszkańców terenów wiejskich do podejmowania działalności rękodzielniczej czy kulinarnej, a przede wszystkim propagowanie dziedzictwa kulturowego, polegającego na organizowaniu imprez i wydarzeń lokalnych.	Ułatwienie dostępu do obiektów będących miejscami spotkań mieszkańców i aktywności społecznej w tym modernizacja istniejących obiektów, zagospodarowanie istniejących obiektów/lokali na cele spotkań mieszkańców; organizacja imprez kulturalnych	Gryfów Śląski	Poprawa funkcjonalności i atrakcyjności obiektów publicznych; poprawa estetyki obszaru rewitalizacji; miejsce sprzyjające integracji społecznej mieszkańców; podniesienie atrakcyjności oferty kulturalnej, artystycznej, edukacyjnej i rozrywkowej
10	Rozwijanie aktywnych form integracji społecznej i umożliwienie dostępu do nich osobom zagrożonym wyłączeniem społecznym	Gmina Gryfów Śląski	Najczęstszą przyczyną korzystania z pomocy społecznej na terenie Gminy jest problem bezrobocia. Przyczynia się ono do złej sytuacji finansowej, życiowej oraz społecznej mieszkańców Gminy, a także do wykluczenia społecznego osób dotkniętych problemem	Trening umiejętności społecznych (terapeuta), doradztwo zawodowe (doradca zawodowy), trening umiejętności gospodarowania środkami pieniężnymi – ekonomika gospodarstwa domowego (pracownik socjalny), trening wypełniania ról rodzicielskich (asystent rodziny), trening autoprezentacji (psycholog), organizacja imprezy integracyjnej	Gryfów Śląski (m.in. ul. Strzelnicza, Grodzka, Wojska Polskiego)	Poprawa dostępu do rynku pracy osób zagrożonych wyłączeniem społecznym; objęcie osób długotrwale bezrobotnych, zagrożonych wyłączeniem społecznym kontraktami socjalnymi w celu zwiększenia szans na rynku pracy i przezwyciężenia ciężkiej sytuacji życiowej

Mechanizmy służące zapewnieniu komplementarności Programu Rewitalizacji

Bardzo ważnym aspektem Programu Rewitalizacji jest komplementarność. Według Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020 wymogiem koniecznym przy opracowaniu programów rewitalizacji jest konieczność zapewnienia komplementarności w pięciu aspektach: przestrzennym, problemowym, proceduralno-instytucjonalnym, międzyokresowym oraz źródeł finansowania.

Komplementarność przestrzenna

Wyznaczone projekty rewitalizacyjne skupiają się na obszarze rewitalizacji i są z nim ściśle powiązane. Są one odpowiedzią na główne problemy dla danego regionu, które zostały wskazane dzięki przeprowadzonej diagnozie. Dzięki ich realizacji pozytywne skutki widoczne będą na całym obszarze, ponieważ kilka z nich dotyczy działań podejmowanych dla miejsc lub obiektów użyteczności publicznej, przez co korzystać z nich będą mogli mieszkańcy obszaru, całej Gminy jak i regionu.

Komplementarność problemowa

Współgranie projektów pod względem komplementarności problemowej sprowadza się do analizy pod kątem ich wzajemnego dopełniania. W Programie zasada ta jest realizowana poprzez organizowanie działań o charakterze społecznym, przestrzennym czy środowiskowym. Działania społeczne będą dotyczyły rozwijania aktywnych form integracji społecznej czy prowadzenia działań integracyjnych, edukacyjnych i kulturalnych w zmodernizowanych obiektach użyteczności publicznej. Modernizacja obiektów wpisze się w aspekty infrastrukturalne, ale także przestrzenne (np. uporządkowanie otoczenia) czy środowiskowe (wymiana instalacji na energooszczędne czy też zastosowanie alternatywnych źródeł energii). W tym aspekcie komplementarności ważne jest precyzyjne określenie pożądanych efektów rewitalizacji. Każdy projekt posiada zatem wskazane rezultaty wynikające z jego realizacji.

Komplementarność proceduralno-instytucjonalna

Wśród struktur, które biorą udział w realizacji Programu można wyróżnić podmioty wykonawcze - jednostki realizujące poszczególne zadania oraz podmioty zarządzające - jednostki nadzorujące oraz koordynujące wdrożenie programu, a przy tym prowadzące monitoring i ocenę programu. Monitoring realizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji będzie prowadzony w wydziałach Urzędu Gminy i Miasta Gryfów Śląski w zakresie realizacji poszczególnych projektów natomiast monitoring całości procesu będzie należał do powołanego Zespołu Rewitalizacji. Działaniami społecznymi mogą zajmować się ośrodki pomocy społecznej czy odpowiednie wydziały (referaty) Urzędu Gminy i Miasta. Określenie

odpowiednich instrumentów zarządzania, wdrażania i monitoringu opisane w kolejnych rozdziałach Programu jest konieczne do pełnego wykorzystania narzędzi finansowych i instytucjonalnych.

Komplementarność międzyokresowa

Analizując projekty pod kątem okresu finansowania, należy zwrócić uwagę na ciągłość programową. Kilka przedsięwzięć realizowanych w Gminie Gryfów Śląski w latach 2007- 2013 ma swoją kontynuację w okresie 2014-2020. Przykładowo jest to modernizacja obiektów użyteczności publicznej czy rewitalizacja parku, która była prowadzona już we wcześniejszych latach. Jest to o tyle ważne, że wnioski z ewaluacji mogą posłużyć jako sygnalizacja zmian do wprowadzenia przy projektach programowanych na lata 2014-2020.

Komplementarność źródeł finansowania

Projekty zawarte w Lokalnym Programie Rewitalizacji dla Gminy Gryfów Śląski na lata 2016-2020 mają zapewnione finansowanie z różnych instrumentów wsparcia. Uwzględniają zaangażowanie środków prywatnych i publicznych. Umiejętne wykorzystanie środków finansowania pozwoli uzyskać korzystne i optymalne efekty na obszarze rewitalizacji.

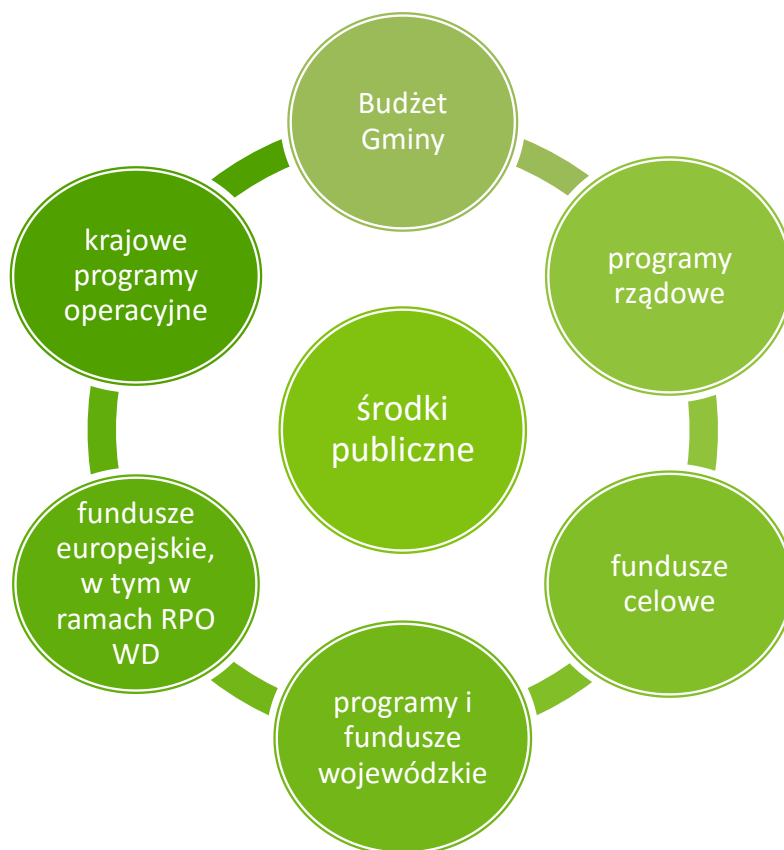
4. Indykatywne ramy finansowe

4.1 Instrumenty finansowania Programu Rewitalizacji

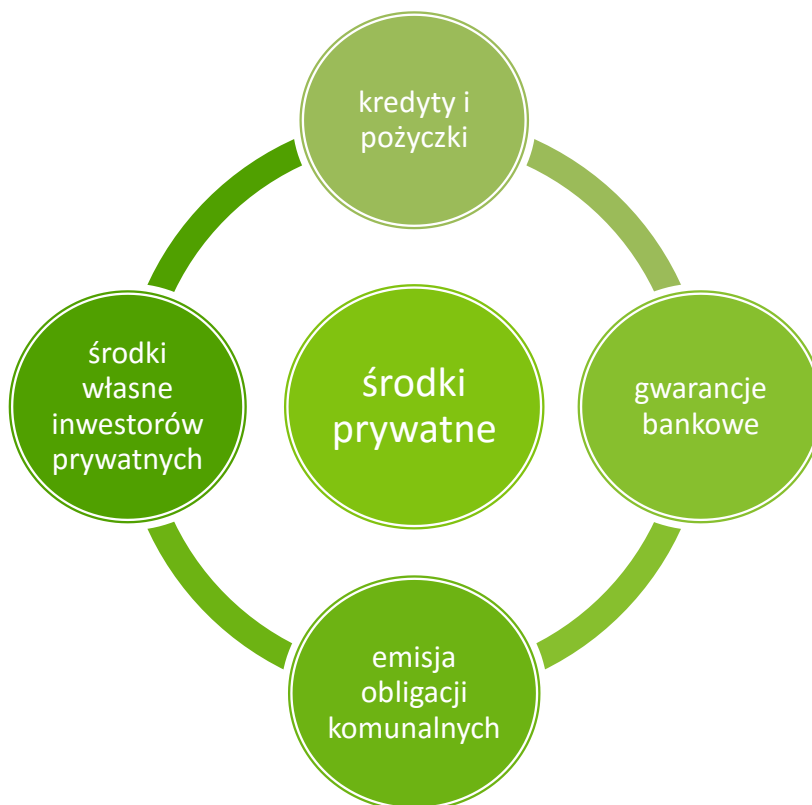
Realizacja oraz powodzenia zamierzeń zawartych w Lokalnym Programie Rewitalizacji jest uzależnione od wielu czynników, m.in. zaangażowania i sprawności administracji samorządowej czy aktywności społeczności rewitalizowanego obszaru.

Bardzo ważnym i kluczowym elementem jest wysokość środków przeznaczonych na realizację projektów rewitalizacyjnych. Realizacja LPR uzależniona jest zatem w dużej mierze od wysokości pozyskanych środków, zarówno krajowych publicznych i prywatnych oraz z funduszy strukturalnych.

Poniższe schematy przedstawiają źródła finansowania działań rewitalizacyjnych.

Rysunek 34. Źródła finansowania działań rewitalizacyjnych ze środków publicznych (źródło: opracowanie CDE Sp. z o.o.)

Rysunek 35. Źródła finansowania działań rewitalizacyjnych ze środków prywatnych (źródło: opracowanie CDE Sp. z o.o.)

Finansowanie działań w ramach Narodowego Planu Rewitalizacji będzie pochodzić z następujących źródeł, dedykowanych w całości lub częściowo celom rewitalizacji:

a) Publicznych wspólnotowych (Europejskich Funduszy Strukturalnych i Inwestycyjnych: EFRR, EFS i Funduszu Spójności, w ramach programów regionalnych i krajowych, w tym także sukcesywne zasilanie środkami pochodzącymi ze spłaty pożyczek udzielonych w ramach instrumentu Jessica).

Przyjmując, że na wsparcie rewitalizacji zostanie przeznaczona część środków w ramach określonych priorytetów inwestycyjnych (w zależności od charakteru priorytetu), szacunkowo w poszczególnych obszarach wsparcia na NPR zostaną wydatkowane kwoty:

- technologie informacyjno-komunikacyjne (wsparcie jako element szerszych
- przedsięwzięć na rewitalizowanych obszarach) – ok. 200 mln EUR,
- gospodarka niskoemisyjna – ok. 1,7 mld EUR,
- środowisko i kultura – ok. 600 mln EUR,
- transport – ok. 300 mln EUR,
- rynek pracy i przedsiębiorczość – ok. 2mld EUR,

- włączenie społeczne, w tym dostęp do usług publicznych – ok. 2 mld EUR,
- edukacja – ok. 200 mln EUR.

Powyższe kwoty mają charakter indykatywny, biorąc pod uwagę fakt, iż negocjacje programów krajowych i regionalnych nie zakończyły się. Niemniej jednak, zsumowanie powyższych szacunków przewyższa kwotę 25 mld zł.

b) Publicznych krajowych – istniejących instrumentów i źródeł (poprzez terytorialne profilowanie - ukierunkowywanie na obszary zdegradowane istniejących instrumentów różnych polityk dotyczących m.in. wykluczenia społecznego, edukacji, infrastruktury, środowiska, kultury, zabytków, mieszkalnictwa itd.) oraz sukcesywnie tworzonych nowych (w tym obejmujących instrumenty inżynierii finansowej). Wolumen środków i identyfikacja źródeł określane będą w ramach prac i uzgodnień międzyresortowych indywidualnie dla poszczególnych instrumentów.

c) Prywatnych, m.in. poprzez tworzenie zachęt do inwestowania na obszarach zdegradowanych oraz poprzez upowszechnianie formuły PPP.

Dla zwiększania skali działań rewitalizacyjnych rozbudowywana będzie oferta instrumentów finansowych (zwrotnych). Dlatego w projektowaniu zasad instrumentów zwrotnych w nowej perspektywie budżetowej będzie kładziony akcent na możliwość szerokiego zastosowania ich na rzecz działań rewitalizacyjnych.

Finansowanie ze środków UE – Wytyczne w zakresie rewitalizacji obszarów zdegradowanych. Perspektywa finansowa 2014-2020.

Umowa Partnerstwa, przyjęta przez Komisję Europejską 23 maja 2014 r. zidentyfikowała gminy oraz miasta i dzielnice miast wymagające rewitalizacji jako jedne z pięciu obszarów strategicznej interwencji wymagające kompleksowych, zintegrowanych działań społecznych, gospodarczych i przestrzennych. Tym samym, fundusze unijne (zwłaszcza EFS i EFRR) będą stanowiły jedno z podstawowych źródeł finansowania działań rewitalizacyjnych w kwocie nie mniejszej niż 25 mld zł. Środki te przewidziane są głównie ramach regionalnych programów operacyjnych, a dodatkowo także w ramach programów krajowych: Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko, Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, Programu Operacyjnego Polska Wschodnia, Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój, Program Operacyjny Polska Cyfrowa.

Priorytety inwestycyjne bezpośrednio związane z rewitalizacją w ramach krajowych programów operacyjnych.

Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020

- 4iii Wsparcie efektywności energetycznej, inteligentnego zarządzania energią i wykorzystywania odnawialnych źródeł energii w infrastrukturze, w tym w budynkach publicznych, i w sektorze mieszkaniowym
- 4v Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich rodzajów terytoriów, w szczególności dla obszarów miejskich, w tym wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych mających oddziaływanie łagodzące na zmiany klimatu
- 6c Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego
- 6iv (6e) Podejmowanie przedsięwzięć mających na celu poprawę stanu jakości środowiska miejskiego, rewitalizację miast, rekultywację i dekontaminację terenów przemysłowych (w tym terenów powojkowych), zmniejszenie zanieczyszczenia powietrza oraz propagowania
- 9a Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszania nierówności w zakresie stanu zdrowia, promowanie włączenia społecznego poprzez lepszy dostęp do usług społecznych, kulturalnych i rekreacyjnych oraz przejścia z usług instytucjonalnych do usług na poziomie społeczności lokalnych działań służących zmniejszaniu hałasu

Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój

- 8ii Trwała integracja na rynku pracy ludzi młodych, w szczególności tych, którzy nie pracują, nie kształcą się ani nie szkolą, w tym ludzi młodych zagrożonych wykluczeniem społecznym i ludzi młodych wywodzących się ze środowisk marginalizowanych, także poprzez wdrażanie gwarancji dla młodzieży

Program Operacyjny Polska Wschodnia

- 4e Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich rodzajów terytoriów, w szczególności dla obszarów miejskich, w tym wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych mających oddziaływanie łagodzące na zmiany klimatu

Program Operacyjny Polska Cyfrowa

- 2a Poszerzanie zakresu dostępności łączy szerokopasmowych oraz wprowadzanie szybkich sieci internetowych oraz wspieranie nowych technologii i sieci dla gospodarki cyfrowej
- 2c Wzmocnienie zastosowań TIK dla e-administracji, e-uczenia się, e-włączenia społecznego, e-kultury i e-zdrowia

W ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna na lata 2014-2020 możliwe będzie wsparcie procesu przygotowania i wdrażania rewitalizacji w regionalnych i krajowych programach operacyjnych. Wsparcie procesu przygotowania i wdrażania rewitalizacji może mieć następujący charakter:

- a. wsparcia procesu programowania rewitalizacji poprzez wsparcie procesu przygotowania programów rewitalizacji jako podstawy prowadzenia rewitalizacji, w tym identyfikacji projektów rewitalizacyjnych, które po spełnieniu warunków nałożonych przez programy operacyjne mogą starać się o dofinansowanie lub preferencje w dofinansowaniu środkami UE;
- b. wsparcia procesu przygotowywania do realizacji niektórych projektów rewitalizacyjnych ze względu na ich znaczenie lub charakter.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Dolnośląskiego 2014-2020.

Oś priorytetowa 6 Infrastruktura spójności społecznej

Cele szczegółowe osi priorytetowej:

1. zwiększony dostęp do usług społecznych związanych z procesem integracji społecznej, aktywizacji społeczno-zawodowej oraz deinstytucjonalizacji usług;
2. zwiększony dostęp do opieki zdrowotnej w regionie;
3. kompleksowa rewitalizacja zdegradowanych obszarów miejskich i wiejskich, w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym.

Działanie 6.3. Rewitalizacja zdegradowanych obszarów

Wsparcia ukierunkowane są na:

- Remont, przebudowę, rozbudowę, adaptację, wyposażenie istniejących zdegradowanych budynków, obiektów, zagospodarowanie terenów i przestrzeni (np. monitoring miejski lub

dostosowanie przestrzeni do potrzeb osób niepełnosprawnych) – w celu przywrócenia lub nadania im nowych funkcji społecznych, kulturalnych, gospodarczych, edukacyjnych lub rekreacyjnych. Możliwe są działania poprawiające efektywność energetyczną, analogiczne do działania 3.3 „Efektywność energetyczna w budynkach użyteczności publicznej i sektorze mieszkaniowym”. Wartość takich inwestycji nie może przekraczać 49% wartości wydatków kwalifikowalnych na pojedynczy budynek w projekcie

- Remont, odnowę części wspólnych wielorodzinnych budynków mieszkalnych (nie ma możliwości budowy nowych obiektów). Możliwe są działania poprawiające efektywność energetyczną, analogiczne do działania 3.3 „Efektywność energetyczna w budynkach użyteczności publicznej i sektorze mieszkaniowym”. Wartość takich inwestycji nie może przekraczać 49% wartości wydatków kwalifikowalnych na pojedynczy budynek w projekcie.
- Inwestycje w tzw. drogi lokalne (gminne i powiatowe) wraz z infrastrukturą towarzyszącą (tylko przebudowa albo modernizacja dróg). Wsparcie będzie możliwe jedynie wtedy, gdy inwestycje takie będą stanowiły element szerszej koncepcji związanej z rewitalizacją (fizyczną, gospodarczą i społeczną) i będą stanowiły element lokalnego programu rewitalizacji.

Beneficjenci:

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia;
- jednostki organizacyjne jst;
- jednostki sektora finansów publicznych, inne niż wymienione powyżej;
- wspólnoty i spółdzielnie mieszkaniowe;
- towarzystwa budownictwa społecznego;
- organizacje pozarządowe;
- kościoły, związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych;
- instytucje kultury;
- LGD;
- zakłady leczenia uzdrowiskowego;
- podmioty lecznicze.

4.2 Plan finansowy LPR

AKTUALIZACJA LOKALNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI DLA GMINY GRYFÓW ŚLĄSKI NA LATA 2016-2020

Tabela 14. Finansowanie projektów rewitalizacyjnych (źródło: opracowanie CDE Sp. z o.o.)

Lp.	Nazwa projektu	Lokalizacja/ obszar rewitalizacji	Zakres realizowanych działań	Całkowita szacunkowa wartość [zł]	Źródła finansowania
Lista "A"					
1	Podnoszenie atrakcyjności mieszkaniowej zabytkowych budynków obszaru rewitalizacji	Gryfów Śląski – Rynek 37	Remont elewacji i dachu budynku Wspólnoty Mieszkaniowej przy ul. Rynek 37	500 000,00 zł	Budżet Wspólnoty Mieszkaniowej, RPO WD (w ramach działania 6.3. Rewitalizacja zdegradowanych obszarów)
2	Podnoszenie atrakcyjności mieszkaniowej zabytkowych budynków obszaru rewitalizacji	Gryfów Śląski – Rynek 36	Remont dachu, elewacji, odnowienie zabytkowych drzwi wejściowych	500 000,00 zł	Budżet Wspólnoty Mieszkaniowej, RPO WD (w ramach działania 6.3. Rewitalizacja zdegradowanych obszarów)
3	Podnoszenie atrakcyjności mieszkaniowej zabytkowych budynków obszaru rewitalizacji	Gryfów Śląski – Rynek 5	Remont zabytkowej elewacji budynku Wspólnoty Mieszkaniowej Rynek 5	500 000,00 zł	Budżet Wspólnoty Mieszkaniowej, RPO WD (w ramach działania 6.3. Rewitalizacja zdegradowanych obszarów)
4	Podnoszenie atrakcyjności mieszkaniowej zabytkowych budynków obszaru rewitalizacji	Wieża 51	Remont elewacji, dachu i odwodnienie budynku - Wieża 51	500 000,00 zł	Budżet Wspólnoty Mieszkaniowej, RPO WD (w ramach działania 6.3. Rewitalizacja zdegradowanych obszarów)
5	Podnoszenie atrakcyjności mieszkaniowej zabytkowych budynków obszaru rewitalizacji	Gryfów Śląski - ul. Wojska Polskiego	Remont zabytkowej klatki schodowej oraz elewacji budynku	500 000,00 zł	Budżet Wspólnoty Mieszkaniowej, RPO WD (w ramach działania 6.3. Rewitalizacja zdegradowanych obszarów)
6	Podnoszenie atrakcyjności mieszkaniowej zabytkowych budynków obszaru rewitalizacji	Gryfów Śląski ul. Garncarska	Remont zabytkowej elewacji budynku	300 000,00 zł	Budżet Wspólnoty Mieszkaniowej, RPO WD (w ramach działania 6.3. Rewitalizacja zdegradowanych obszarów)

AKTUALIZACJA LOKALNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI DLA GMINY GRYFÓW ŚLĄSKI NA LATA 2016-2020

7	Podnoszenie atrakcyjności i funkcjonalności budynków publicznych	Gryfów Śląski	Modernizacja budynku Miejsko-Gminnego Ośrodka Kultury w Gryfowie Śląskim wraz z przeprowadzeniem prac termomodernizacyjnych	3 000 000,00 zł	Budżet Gminy, RPO WD (w ramach działania 6.3. Rewitalizacja zdegradowanych obszarów)
8	Podnoszenie atrakcyjności i funkcjonalności budynków publicznych	Gryfów Śląski	Remont Komisariatu Policji w Gryfowie Śląskim	1 000 000,00 zł	Budżet Gminy, budżet Komendy Powiatowej Policji w Lwówku Śląskim, RPO WD (w ramach działania 6.3 Rewitalizacja zdegradowanych obszarów)
Lista "B"					
1	Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej Gminy Gryfów Śląski	Gryfów Śląski, Ubocze 300	Termomodernizacja oraz montaż instalacji OZE w budynku administracyjno-biurowym Ubocze 300, Szkole Podstawowej im. Bohaterów Łużyckiej Brygady WOP w Gryfowie Śląskim, Budynku Gimnazjum im. Kombatantów Ziemi Gryfowskiej w Gryfowie Śląskim oraz budynku biurowym przy ul. Kolejowej 45	4 000 000,00 zł	Budżet Gminy, RPO WD Zintegrowane Inwestycje Terytorialne Aglomeracji Jeleniogórskiej, WFOŚiGW, NFOŚiGW
2	Rewitalizacja parku im. Adama Mickiewicza w Gryfowie Śląskim	Gryfów Śląski	Modernizacja ciągów pieszo-rowerowych biegnących przez park; modernizacja oświetlenia na terenie parku; rewitalizacja stawu i pomnika Adama Mickiewicza; nasadzenia drzew i krzewów na terenie parku	200 000,00 zł	Budżet Gminy, RPO WD, WFOŚiGW, NFOŚiGW

AKTUALIZACJA LOKALNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI DLA GMINY GRYFÓW ŚLĄSKI NA LATA 2016-2020

3	Poprawa dostępu do usługi opieki nad dziećmi do lat 3 poprzez budowę żłobka w Gryfowie Śląskim"	Gryfów Śląski	Budowa żłobka w Gryfowie Śląskim	4 200 000,00	Budżet Gminy, RPO WD Zintegrowane Inwestycje Terytorialne Aglomeracji Jeleniogórskiej, WFOŚiGW, NFOŚiGW
4	Modernizacja miejskiej oczyszczalni ścieków wraz z budową otwartej komory fermentacyjnej w Gryfowie Śląskim	Gryfów Śląski	Obiekty projektowane: otwarta komora fermentacyjna nr 2, magazyn osadu odwodnionego, automatyczna zlewnia ścieków dowożonych, instalacja do higienizacji wapnem; rozbudowa budynku sitopiaskownika i budynku odwadniania osadu; nadbudowa instalacji koagulantu PIX-u; remont budynku socjalno-technicznego	8 900 000,00 zł	Budżet Gminy, RPO WD Zintegrowane Inwestycje Terytorialne Aglomeracji Jeleniogórskiej (Działanie 4.2 gospodarka wodno-ściekowa, Poddziałanie 4.2.3 – ZIT AJ), WFOŚiGW, NFOŚiGW
5	Rozwój i doposażenie przestrzeni wypoczynku, rekreacji i integracji najmłodszych i najstarszych mieszkańców Gminy	Gryfów Śląski	Budowa zewnętrznej siłowni fitness, budowa placów zabaw	300 000,00 zł	PROW 2014-2020 za pośrednictwem Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania Partnerstwo Izerskie
6	Odtworzenie ścieżki rowerowej w ramach projektu "Rowerem wokół Gór Izerskich"	Gmina Gryfów Śląski	Odbudowa ścieżki rowerowej działkami gminnymi wzdłuż rzeki Kwisa oraz rynku miasta Gryfów Śląski, od granicy z gminą Mirsk do granicy gminy Gryfów Śląski z gminą Olszyna Lubańska	800 000,00 zł	Budżet Gminy, RPO WD, EWT Polska - Czechy

AKTUALIZACJA LOKALNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI DLA GMINY GRYFÓW ŚLĄSKI NA LATA 2016-2020

7	Uzbrojenie Lokalnej Strefy Małej Przedsiębiorczości w Gryfowie Śląskim	Gryfów Śląski	Budowa drogi gminnej wraz z budową oświetlenia drogowego, kanalizacji deszczowej, sanitarnej oraz sieci wodociągowej na terenie Kamiennogórskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej Małej Przedsiębiorczości – Podstrefa Gryfów Śląski	2 389 793,00 zł	Budżet Gminy, RPO WD Zintegrowane Inwestycje Terytorialne Aglomeracji Jeleniogórskiej
8	Podnoszenie atrakcyjności mieszkaniowej budynków socjalnych	Gryfów Śląski – ul. Strzelnicza	Przebudowa ścian zewnętrznych budynków przy ul. Strzelniczej wraz z remontem dachu	1 600 000,00 zł	Budżet Gminy, RPO WD (w ramach działania 6.1 Inwestycje w infrastrukturę społeczną)
9	Społeczno-kulturalna integracja mieszkańców	Gmina Gryfów Śląski	Ułatwienie dostępu do obiektów będących miejscami spotkań mieszkańców i aktywności społecznej w tym modernizacja istniejących obiektów, zagospodarowanie istniejących obiektów/lokalii na cele spotkań mieszkańców, organizacja imprez kulturalnych	50 000,00 zł	Budżet Gminy, RPO WD, WFOŚiGW, NFOŚiGW
10	Rozwijanie aktywnych form integracji społecznej i umożliwienie dostępu do nich osobom zagrożonym wyłączeniem społecznym	Gmina Gryfów Śląski (m.in. ul. Strzelnicza, Grodzka, Wojska Polskiego)	Trening umiejętności społecznych (terapeuta), doradztwo zawodowe (doradca zawodowy), trening umiejętności gospodarowania środkami pieniężnymi – ekonomika gospodarstwa domowego (pracownik socjalny), trening wypełniania ról rodzicielskich (asystent rodziny), trening autoprezentacji (psycholog), organizacja imprezy integracyjnej	50 000,00 zł	Budżet Gminy, RPO WD, WFOŚiGW, NFOŚiGW
Razem				29 289 793,00 zł	

5. System wdrażania LPR Gminy Gryfów Śląski

Lokalny Program Rewitalizacji jest dokumentem, który określa cele i plany działań na kilka lat, dlatego ważnym elementem decydującym o skuteczności realizacji jego założeń jest skuteczny i zintegrowany system wdrażania. Pierwszym etapem wdrożenia Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Gryfów Śląski będzie przyjęcie Programu stosowną uchwałą Rady Miejskiej w Gryfowie Śląskim. Zgodnie z ustawą z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. 2016 poz. 353) projekt niniejszego dokumentu powinien zostać skonsultowany z Regionalnym Dyrektorem Ochrony Środowiska w celu ustalenia konieczności przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko.

Wśród struktur organizacyjnych, które biorą udział w realizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji, wymienić należy dwa typy podmiotów:

- podmioty wykonawcze - jednostki realizujące poszczególne zadania,
- podmioty zarządzające - jednostki nadzorujące oraz koordynujące wdrożenie programu, a przy tym prowadzące monitoring i ocenę programu.

Rysunek 36. System wdrażania LPR Gminy Gryfów Śląski (źródło: opracowanie CDE Sp. z o.o.)

Jednym z głównych zadań Programu Rewitalizacji Gminy Gryfów Śląski jest powołanie do funkcjonowania Zespołu Rewitalizacji, który będzie odpowiedzialny za koordynowanie i zarządzanie rewitalizacją w ramach struktur Urzędu Gminy i Miasta w Gryfowie Śląskim. Zadaniem tego Zespołu będzie podjęcie następujących działań:

- zorganizowanie systemu sterowania i zarządzania procesem,
- koordynacja wdrażania poszczególnych zadań w całym okresie realizacji LPR,
- prowadzenie akcji promocyjnej rewitalizacji,
- składanie wniosków i pozyskiwanie środków zewnętrznych oraz zapewnienie środków w budżecie gminy,
- stworzenie struktur organizacyjnych umożliwiających współpracę pomiędzy partnerami Programu Rewitalizacji,
- gromadzenie informacji koniecznych do monitoringu i ewaluacji celów dokumentu,
- opracowanie systemu monitorowania Programu Rewitalizacji.

Ponadto, w ramach wdrażania Programu Rewitalizacji należy monitorować zgodność jego realizacji z dokumentami w zakresie planowania i zagospodarowania przestrzennego, w tym:

- a) ewentualnych konieczności zmian w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy,
- b) ewentualnych konieczności zmian miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

6. Zarządzanie, monitoring i ewaluacja LPR Gminy Gryfów Śląski

Proces monitorowania LPR jest jednym z kluczowych elementów procesu zarządzania Lokalnym Programem Rewitalizacji. Celem monitoringu jest prawidłowa i efektywna realizacja założeń Programu Rewitalizacji, dostarczenie informacji na temat rzeczowego i finansowego stopnia zrealizowania projektów rewitalizacyjnych oraz ocenę tego procesu, a także określenie występujących trudności lub niezgodności.

Monitoring realizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji będzie prowadzony w wydziałach Urzędu Gminy i Miasta Gryfów Śląski w zakresie realizacji poszczególnych projektów natomiast monitoring całości procesu będzie należał do powołanego Zespołu Rewitalizacji. Jego zadaniem będzie bieżący monitoring, polegający na systematycznym zbieraniu oraz analizowaniu ilościowych i jakościowych informacji na temat wdrażanych projektów oraz realizacji całego Programu, a także sprawdzanie czy wdrażane projekty są zgodne z wcześniejszymi celami i założeniami Programu. Ponadto jednostka ta będzie również odpowiedzialna za:

- sporządzanie co najmniej dwóch raportów z realizacji dokumentu, a następnie przedstawienie ich do zatwierdzenia Radzie Miejskiej na sesji,
- opublikowanie opracowanych wyników sprawozdań na stronie internetowej Urzędu Gminy i Miasta Gryfów Śląski.

Efektywne przeprowadzenie działań rewitalizacyjnych w Gminie Gryfów Śląski będzie polegało na monitorowaniu wydatków oraz efektów rzeczowych przedsięwzięć. Monitorowanie powinno obejmować następujące etapy: zbieranie, raportowanie i interpretowanie danych, opisując postęp i efekty realizowanego dokumentu. Monitoring rzeczowy będzie polegał na pozyskiwaniu informacji o postępach w realizacji zaplanowanych działań, przedstawi nam efekty realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych, a także zapewni zgodność z założeniami Programu. Monitoring finansowy umożliwi nam kontrolę nad finansowymi aspektami inwestycji, będzie podstawą do oceny sprawności wydatkowania środków. Ponadto monitoring finansowy będzie oferował pomoc partnerom uczestniczącym w rewitalizacji w uzyskaniu informacji dotyczących możliwych do pozyskania zewnętrznych źródeł finansowania inwestycji. Zakłada się, że przynajmniej raz w roku powinna być dokonywany monitoring społeczny nad przebiegiem działań rewitalizacyjnych. Równolegle, monitoringiem objęte będą także uwarunkowania i zmiany jakie zachodzą w całym mieście i otoczeniu. Zmiany te wpływają na przebieg procesów rewitalizacyjnych, tj. uwarunkowania w wymiarze społecznym, gospodarczym, przestrzennym, w obszarze subregionalnym i regionalnym.

Ważnym elementem raportu monitoringowego LPR będzie zestawienie wskaźników produktu, które pozwolą na określenie efektów rzeczowych realizacji projektów. Poniższa tabela przedstawia wskaźniki monitorowania LPR.

Tabela 15. Wskaźniki monitorowania LPR (źródło: opracowanie CDE Sp. z o.o.)

Wskaźniki produktu	
Typ wskaźnika	Źródło danych
Liczba [szt.] i powierzchnia [m ²] zmodernizowanych/ wyremontowanych obiektów mieszkalnych	Urząd Gminy i Miasta Gryfów Śląski oraz realizatorzy projektów
Liczba [szt.] i powierzchnia [m ²] zmodernizowanych/ wyremontowanych obiektów użyteczności publicznej	
Liczba osób korzystających ze zmodernizowanych i udostępnionych obiektów, w tymi infrastruktury sportowej i rekreacyjnej [szt.]	
Liczba osób uczestniczących w spotkaniach edukacyjnych, informacyjnych [szt.]	
Stopa bezrobocia na terenie Gminy [%]	
Ilość uczestników i imprez organizowanych w gminie [szt.]	
Liczba mieszkańców korzystających z pomocy społecznej [szt.]	
Powierzchnia obiektów przeznaczonych dla mieszkańców [m ²]	

Stopień wdrażania oraz postępy w realizacji konkretnych projektów powinny być monitorowane za pomocą karty monitoringowej projektu. Przedstawiony poniżej wzór karty oceny projektów powinien zostać wypełniony przez poszczególne podmioty wykonawcze po zakończeniu realizacji projektu. Dzięki takim kartom możliwe będzie monitorowanie rezultatu z perspektywy pojedynczej inwestycji, co umożliwi opisanie i porównanie efektów w sposób przejrzysty i jednoznaczny. Posiadając karty monitoringu projektów już zrealizowanych inwestycji, będzie możliwa ocena ich skuteczności. Ponadto będzie możliwe oszacowanie zagrożeń oraz szans inwestycji o podobnym charakterze. Wszystko to w następnych latach procesu rewitalizacji będzie stanowić doskonały punkt odniesienia do przeprowadzenia monitoringu.

Tabela 16. Wzór karty monitoringu projektu LPR (źródło: opracowanie CDE Sp. z o.o.)

Nazwa projektu		
Opis realizowanych zadań w roku sprawozdawczym		
Podmiot realizujący projekt		
Partnerzy realizacji projektu uczestniczący w zadaniach w danym roku		
Data rozpoczęcia realizacji:		
Data zakończenia realizacji:		
Planowane nakłady finansowe na realizację projektu w trakcie roku	własne	zewnętrzne
Całkowite poniesione nakłady finansowe na realizację projektu:		
Zakładana wartość wskaźnika produktu projektu:		
Wartość wskaźnika produktu projektu osiągnięta w roku sprawozdawczym:		
Możliwe ryzyka dalszej realizacji projektu		
Propozycje działań minimalizujących ryzyka		

Karta monitoringu projektu LPR będzie również przydatna w przypadku systemu prowadzenia modyfikacji w reakcji na zmiany w otoczeniu planu. Pozwoli ona wskazać te obszary, w których przeprowadzone działania rewitalizacyjne odniosły zamierzony sukces oraz wskazać obszary, które potrzebują wyznaczenia nowych/dodatkowych działań. Wówczas należy do Programu wprowadzić nowe projekty, które będą odpowiedzią na pojawiające się problemy.

Ocena wszystkich projektów i zadań rewitalizacyjnych zostanie dokonana przy współudziale wszystkich interesariuszy rewitalizacji, a także w oparciu o przygotowanie końcowej, kompleksowej oceny efektów realizacji, która będzie brała pod uwagę 5 kryteriów ewaluacyjnych:

1. SKUTECZNOŚĆ – kryterium, które pozwala ocenić w jakim stopniu zostały osiągnięte cele dokumentu opracowane na etapie planowania,

2. EFEKTYWNOŚĆ – kryterium, które pozwala ocenić stosunek poniesionych nakładów do uzyskanych efektów, czyli określić poziom „ekonomiczności” zrealizowanych projektów,

3. UŻYTECZNOŚĆ – kryterium, które pozwala ocenić do jakiego stopnia oddziaływanie Programu odpowiada zdiagnozowanym potrzebom grupy docelowej,

4. TRAFNOŚĆ – kryterium, które pozwala ocenić do jakiego stopnia cele określone w Programie odpowiadają potrzebom wskazanym w odniesieniu do obszaru rewitalizowanego,

5. TRWAŁOŚĆ – kryterium, które pozwala ocenić w jakim stopniu pozytywne zmiany wywołane oddziaływaniem Programu będą nadal widoczne po zakończeniu jego realizacji.

Spis tabel

<i>Tabela 1. Wartości wskaźników określających sytuację społeczną Gminy Gryfów Śląski w 2015 roku (źródło: opracowanie CDE Sp. z o.o.).....</i>	<i>19</i>
<i>Tabela 2. Powody przyznania pomocy społecznej rodzinom Gminy Gryfów Śląski przez MGOPS Gryfów Śląski (źródło: Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Gryfowie Śląskim) .....</i>	<i>20</i>
<i>Tabela 3. Program „Pomoc Państwa w Zakresie Dożywiania” realizowany w Gminie Gryfów Śląski (źródło: Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Gryfowie Śląskim).....</i>	<i>21</i>
<i>Tabela 4. Wyposażenie placówek oświatowych na terenie Gminy Gryfów Śląski w sprzęt informatyczny (źródło: dane przekazane przez szkoły).....</i>	<i>25</i>
<i>Tabela 5. Zdarzenia drogowe na terenie Gminy Gryfów Śląski w 2015 roku (źródło: Komisariat Policji w Gryfowie Śląskim) .....</i>	<i>29</i>
<i>Tabela 6. Obiekty z pokryciem azbestowym na terenie Gminy Gryfów Śląski (źródło: Plan usuwania wyrobów zawierających azbest na terenie Miasta i Gminy Gryfów Śląski). .....</i>	<i>30</i>
<i>Tabela 7. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą w 2015 roku (źródło: dane GUS).....</i>	<i>31</i>
<i>Tabela 8. Wskaźniki cząstkowe diagnozy obszarów problemowych – stan na rok 2015 (źródło: opracowanie CDE Sp. z o.o.).....</i>	<i>32</i>
<i>Tabela 9. Wskaźnik syntetyczny problemów społecznych Gminy Gryfów Śląski (źródło: opracowania CDE Sp. z o.o.).....</i>	<i>34</i>
<i>Tabela 10. Wskaźnik syntetyczny problemów gospodarczo-środowiskowo-przestrzenno-technicznych Gminy Gryfów Śląski (źródło: opracowania CDE Sp. z o.o.).....</i>	<i>36</i>
<i>Tabela 11. Zasięg degradacji Gminy Gryfów Śląski (źródło: opracowanie CDE Sp. z o.o.).....</i>	<i>38</i>
<i>Tabela 12. Kluczowe projekty rewitalizacji – „Lista A” (źródło: opracowanie CDE Sp. z o.o.).....</i>	<i>55</i>
<i>Tabela 13. Projekty rewitalizacji wpisane na „Listę B” (źródło: opracowanie CDE Sp. z o.o.).....</i>	<i>59</i>
<i>Tabela 14. Finansowanie projektów rewitalizacyjnych (źródło: opracowanie CDE Sp. z o.o.) .....</i>	<i>72</i>
<i>Tabela 15. Wskaźniki monitorowania LPR (źródło: opracowanie CDE Sp. z o.o.) .....</i>	<i>79</i>
<i>Tabela 16. Wzór karty monitoringu projektu LPR (źródło: opracowanie CDE Sp. z o.o.) .....</i>	<i>80</i>

Spis rysunków

<i>Rysunek 1. Podział przestrzenny Gminy Gryfów Śląski na jednostki pomocnicze (źródło: opracowanie CDE Sp. z o.o.)</i>	18
<i>Rysunek 2. Liczba osób długotrwale pozostających bez pracy na 100 mieszkańców (źródło: dane GMOPS w Gryfowie Śląskim)</i>	22
<i>Rysunek 3. Liczba popełnionych przestępstw i wykroczeń na km² (źródło: Komisariat Policji w Gryfowie Śląskim)</i>	23
<i>Rysunek 4. Liczba pożarów, miejscowych zagrożeń i fałszywych alarmów na km² (źródło: Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej w Lwówku Śląskim)</i>	24
<i>Rysunek 5. Wyniki pomiarów dwutlenku siarki na stacji Czerniawa w 2015 roku (źródło: system monitoringu jakości powietrza w województwie dolnośląskim)</i>	26
<i>Rysunek 6. Wyniki pomiarów dwutlenku azotu, tlenków azotu i tlenku azotu na stacji Czerniawa w 2015 roku (źródło: system monitoringu jakości powietrza w województwie dolnośląskim)</i>	26
<i>Rysunek 7. Wyniki pomiarów ozonu i ozonu ośmiogodzinnego na stacji Czerniawa w 2015 roku (źródło: system monitoringu jakości powietrza w województwie dolnośląskim)</i>	26
<i>Rysunek 8. Obszar przekroczeń średniej rocznej wartości poziomu dopuszczalnego pyłu PM₁₀ w 2014 r. w województwie dolnośląskim (źródło: Raport o stanie środowiska w województwie dolnośląskim w 2014 r., WIOŚ we Wrocławiu)</i>	27
<i>Rysunek 9. Obszar przekroczeń średniej rocznej wartości poziomu dopuszczalnego benzo(a)pirenu w 2014 r. w województwie dolnośląskim (źródło: Raport o stanie środowiska w województwie dolnośląskim w 2014 r., WIOŚ we Wrocławiu)</i>	27
<i>Rysunek 10. Liczba zabytków wpisanych do rejestru Narodowego Instytutu Dziedzictwa na km² (źródło: rejestr zabytków Narodowego Instytutu Dziedzictwa)</i>	28
<i>Rysunek 11. Liczba zdarzeń drogowych na km² (źródło: Komisariat Policji w Gryfowie Śląskim)</i>	29
<i>Rysunek 12. Liczba obiektów z pokryciem wyrobami azbestowymi na 1 km powierzchni sołectwa w Gminie Gryfów Śląski (źródło: Plan usuwania wyrobów zawierających azbest na terenie Miasta i Gminy Gryfów Śląski)</i>	30
<i>Rysunek 13. Rozkład przestrzenny wielkości wskaźnika syntetycznego określającego natężenie problemów społecznych na terenie Gminy Gryfów Śląski (źródło: opracowanie CDE Sp. z o.o.)</i>	35

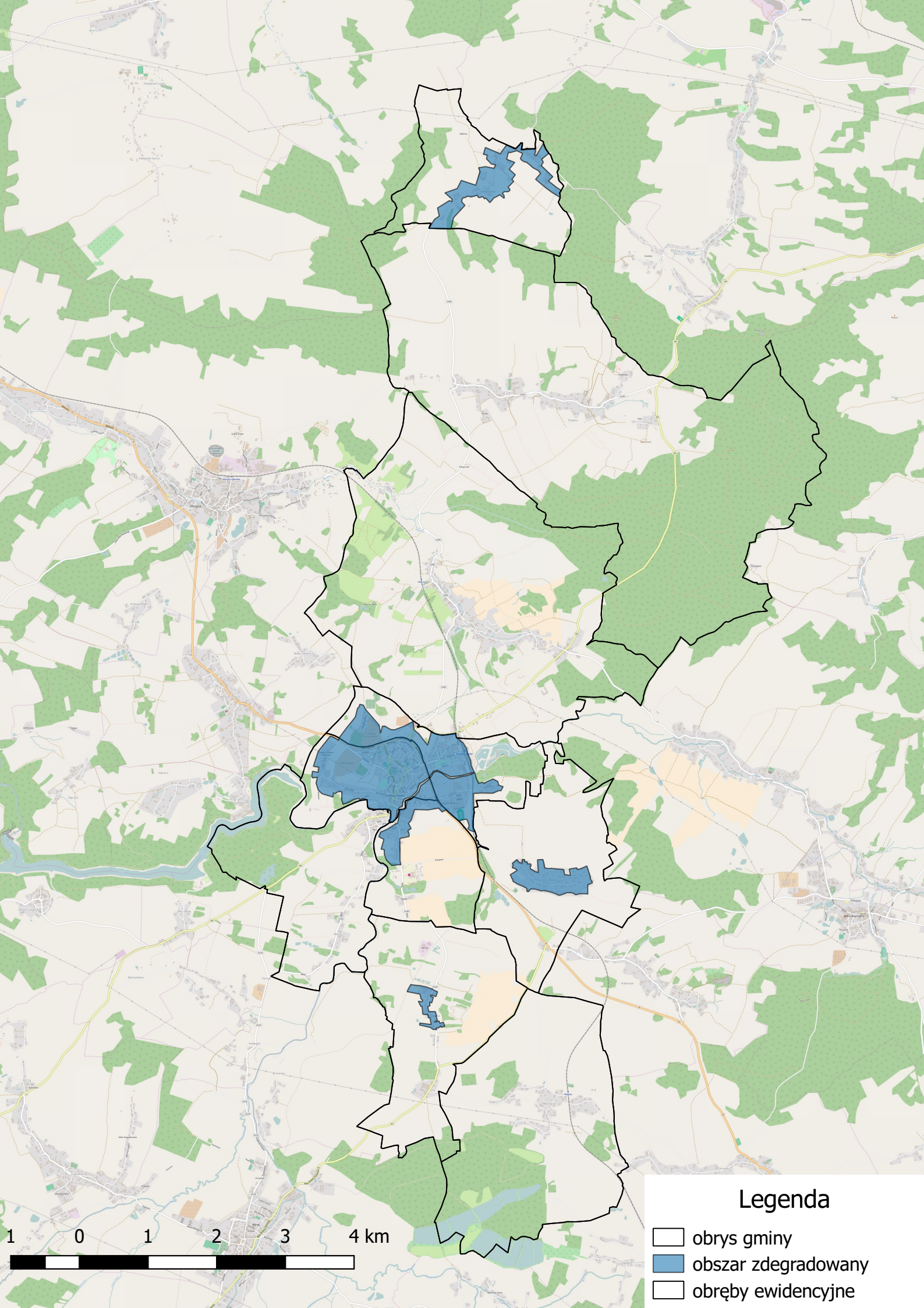
<i>Rysunek 14. Rozkład przestrzenny wielkości wskaźnika syntetycznego określającego natężenie problemów gospodarczo-środowiskowo-przestrzenno-technicznych na terenie Gminy Gryfów Śląski (źródło: opracowanie CDE Sp. z o.o.).....</i>	<i>37</i>
<i>Rysunek 15. Obszary zdegradowane Gminy Gryfów Śląski (źródło: opracowanie CDE Sp. z o.o. na podstawie przeprowadzonej diagnozy).....</i>	<i>39</i>
<i>Rysunek 16. Obszar rewitalizacji Gminy Gryfów Śląski (źródło: opracowanie CDE Sp. z o.o.) .....</i>	<i>40</i>
<i>Rysunek 17. Lokalizacja podobszaru 1 na tle obszaru zdegradowanego (źródło: opracowanie CDE Sp. z o.o.).....</i>	<i>41</i>
<i>Rysunek 18. Rynek Miasta Gryfów Śląski (źródło: www.google.pl/maps).....</i>	<i>41</i>
<i>Rysunek 19. Ulica Wojska Polskiego w Gryfowie Śląskim (źródło: www.google.pl/maps) .....</i>	<i>42</i>
<i>Rysunek 20. Ulica Grodzka w Gryfowie Śląskim (źródło: www.google.pl/maps) .....</i>	<i>42</i>
<i>Rysunek 21. Ulica Młyńska w Gryfowie Śląskim (źródło: www.google.pl/maps) .....</i>	<i>42</i>
<i>Rysunek 22. Ulica Partyzantów w Gryfowie Śląskim (źródło: www.google.pl/maps).....</i>	<i>42</i>
<i>Rysunek 23. Ulica Zaułek w Gryfowie Śląskim (źródło: www.google.pl/maps) .....</i>	<i>42</i>
<i>Rysunek 24. Ulica Wąska w Gryfowie Śląskim (źródło: www.google.pl/maps) .....</i>	<i>42</i>
<i>Rysunek 25. Lokalizacja podobszaru 2 na tle obszarów zdegradowanych (źródło: opracowanie CDE Sp. z o.o.).....</i>	<i>43</i>
<i>Rysunek 26. Budynki socjalne przy ul. Strzelniczej w Gryfowie Śląskim (źródło: Urząd Gminy i Miasta Gryfów Śląski) .....</i>	<i>44</i>
<i>Rysunek 27. Lokalizacja podobszaru 3 na tle obszarów zdegradowanych (źródło: opracowanie CDE Sp. z o.o.).....</i>	<i>44</i>
<i>Rysunek 28. Budynek Miejsko-Gminnego Ośrodka Kultury w Gryfowie Śląskim (źródło: Urząd Gminy i Miasta Gryfów Śląski) .....</i>	<i>45</i>
<i>Rysunek 29. Lokalizacja podobszaru 4 na tle obszarów zdegradowanych (źródło: opracowanie CDE Sp. z o.o.).....</i>	<i>46</i>
<i>Rysunek 30. Budynek Komisariatu Policji w Gryfowie Śląskim (źródło: www.google.pl/maps) .....</i>	<i>46</i>
<i>Rysunek 31. Lokalizacja podobszaru 5 na tle obszarów zdegradowanych (źródło: opracowanie CDE Sp. z o.o.).....</i>	<i>47</i>

Rysunek 32. Budynek Wspólnoty Mieszkaniowej Wieża 51 (źródło: www.google.pl/maps)	47
Rysunek 33. Obszar rewitalizacji Gminy Gryfów Śląski (źródło: opracowanie CDE Sp. z o.o.)	49
Rysunek 34. Źródła finansowania działań rewitalizacyjnych ze środków publicznych (źródło: opracowanie CDE Sp. z o.o.)	66
Rysunek 35. Źródła finansowania działań rewitalizacyjnych ze środków prywatnych (źródło: opracowanie CDE Sp. z o.o.)	67
Rysunek 36. System wdrażania LPR Gminy Gryfów Śląski (źródło: opracowanie CDE Sp. z o.o.)	76

Spis załączników

Załącznik 1. Obszary zdegradowane

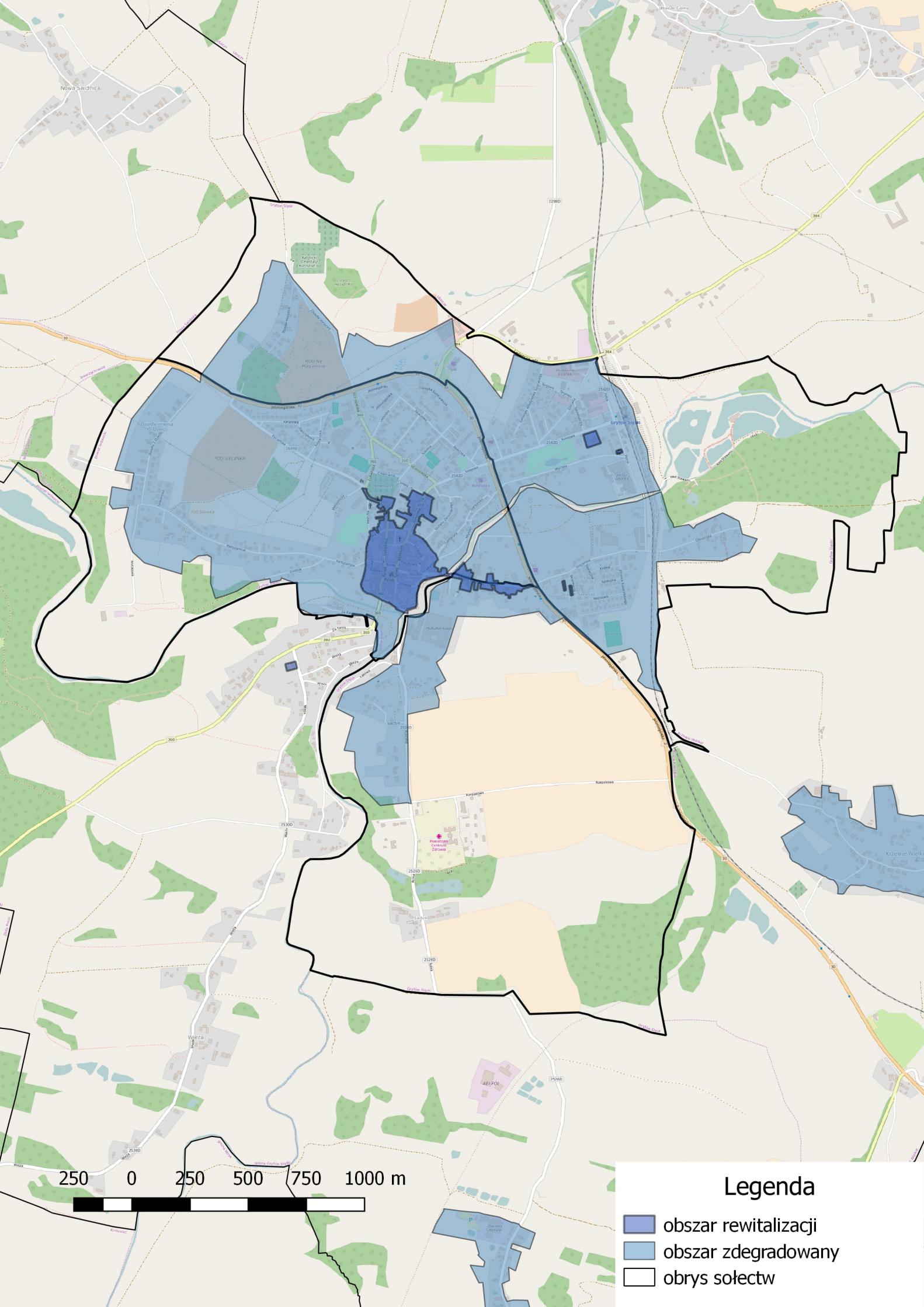
Załącznik 2. Obszary rewitalizacji

Legenda

- obrys gminy
- obszar zdegradowany
- obręby ewidencyjne

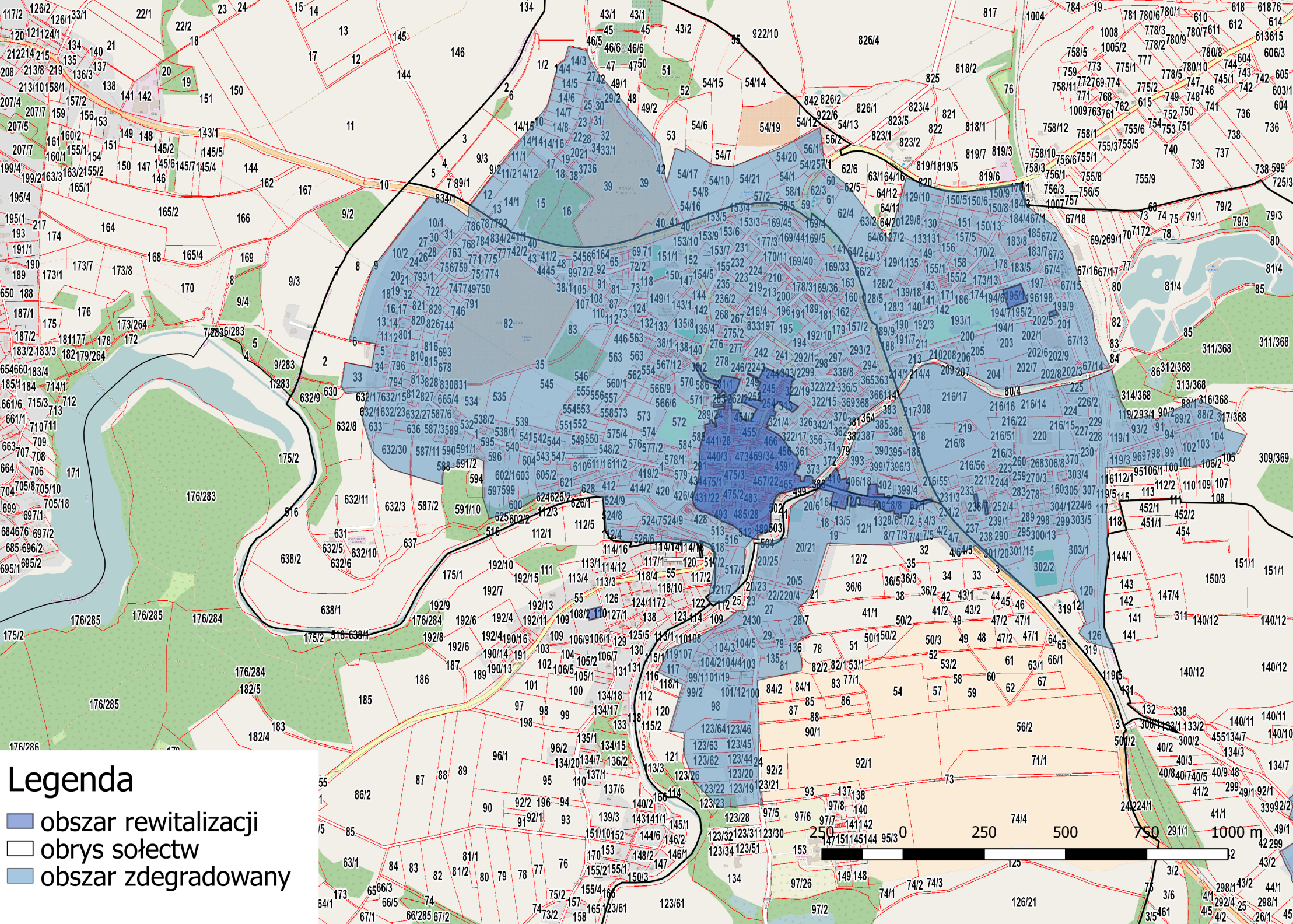

250 0 250 500 750 1000 m

Legenda

- obszar rewitalizacji
- obszar zdegradowany
- obrys sołectw

Legenda

- obszar rewitalizacji
- obrys sołectw
- obszar zdegradowany

